

Ombudsmanden for Inatsisartut

Beretning for 2020

Ombudsmanden for Inatsisartut

Noorlernut 53

Postboks 1606

3900 Nuuk

Tlf. +299 32 78 10

post@ombudsmand.gl

www.ombudsmand.gl

I beretningen omtales:

Inatsisartutlov nr. 7 af 1. juni 2017 om Ombudsmanden for Inatsisartut som ombudsmandsloven.

Landstingslov nr. 8 af 13. juni 1994 om sagsbehandling i den offentlige forvaltning med senere ændringer som sagsbehandlingsloven.

Landstingslov nr. 9 af 13. juni 1994 om offentlighed i forvaltningen med senere ændringer som offentlighedsloven.

Inatsisartutlov nr. 1 af 21. november 2013 om magtanvendelse inden for det sociale område med senere ændringer som magtanvendelsesloven.

Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn med senere ændring som børnestøtteleven.

Lov nr. 169 af 5. juni 1953 om Danmarks Riges Grundlov som grundloven.

Beretningen kan hentes i PDF-version på ombudsmandens hjemmeside:
www.ombudsmand.gl

Oplag: 330 stk.

Grafisk design: iCICERO, grafisk produktion Nuuk

Tryk: Johnsen Graphic Solutions A/S

Fotos: Henrik Bach (forsiden og side 10, 34, 44 og 56)

Kamilla Jensen (side 3, 6, 9, 53, 54, 61, 62 og 66)

Anja Rindom Bøndergaard (side 68)

Franz Amdi Hansen (side 43 og 65)

ISSN: 2245-1382

TIL INATSISARTUT

Idet jeg henviser til § 10, stk. 1, i ombudsmandsloven, afgiver jeg hermed min beretning for 2020.

Nuuk, april 2021

Vera Leth
Vera Leth

INDHOLDSFORTEGNELSE

1	ÅRET DER GIK	7
2	ARTIKLER	11
	2.1 Kundgørelse af love og regler	11
	2.2 Myndigheders mulighed for at træffe afgørelse med tilbagevirkende kraft	13
	2.3 Princippet om meroffentlighed	16
	2.4 Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten	20
	2.5 Hjemgivelse af børn og unge anbragt uden for hjemmet	29
3	OFFENTLIGGJORTE SAGER	35
	3.1 Mangelfuld journalisering medførte en for lang sagsbehandlingstid i sag om beregning af førtidspension (2020-1)	35
	3.2 Kommune kunne ikke nedsætte en borgers underholdshjælp med tilbagevirkende kraft (2020-2)	36
	3.3 Departement havde pligt til at overveje meroffentlighed, selvom aktindsigtsanmodning ikke opfyldte identifikationskravet i offentlighedsloven (2020-3)	37
	3.4 Ombudsmanden kunne ikke kritisere et departements afslag på aktindsigt (2020-4)	38
	3.5 Flere fejl i tre afgørelser om hjemgivelse af børn anbragt uden for hjemmet (2020-5)	39
	3.6 Manglende kundgørelse af kommunale vedtægter (2020-6)	41
	3.7 Opfølgning på sager omtalt i tidligere beretninger	41

4	ANDRE SAGER	45
	4.1 Ombudsmandens kompetence vedrørende statens forvaltning i Grønland ..	45
	4.2 Uenighed om sagens faktiske omstændigheder	45
	4.3 Offentligt ansattes ytringsfrihed	46
	4.4 Vigtigheden af rettidig indgivelse af klage	47
	4.5 Når sagen behandles af domstolene	48
	4.6 Mulighed for fagretlig behandling i sager om afskedigelse eller bortvisning	49
	4.7 Når sagen er blevet behandlet i det fagretlige system	51
	4.8 Særlig låseanordning på institution for personer med handicap	52
5	MEDDELELSER EFTER OMBUDSMANDSLOVENS § 11	55
6	INSPEKTIONER	57
7	BESØG OG REJSER	63
8	PERSONALE	67
9	STATISTIK	69

ÅRET DER GIK

Af ombudsmand Vera Leth

2020 var på mange måder et anderledes år

Embedet gik ind i 2020 med en sagsportefølje af uafsluttede klagesager fra året før. Embedets planlagte inspektioner og kommunebesøg samt øvrige opgaver var sat i kalenderen. Men de planlagte aktiviteter skulle coronaen komme til at lave om på.

Et kommunebesøg i Avannaata Kommunia blev gennemført i februar 2020. Besøget var planlagt som opfølgning på min udtalelse af 29. juli 2019 (2019-2), hvor jeg kritiserede, at Avannaata Kommunia brugte mere end 5 år på at tage stilling til en forælders ønske om at få sit barn hjemgivet. Kommunebesøget blev afviklet, og min undersøgelse viste, at der fortsat var grund til bekymring for og kritik af kommunens administration på området. Sagen er omtalt under pkt. 3.5.

En planlagt inspektion af alderdomshjemmet i Uummanaq i det tidlige forår måtte aflyses, da jeg den 19. marts 2020 måtte hjemsende mine medarbejdere på grund af corona-situationen og selvstyrets nedlukning af store dele af samfundet.

I forbindelse med nedlukningen oprettede jeg et nødberedskab, som bestod af embedets ledelse og nogle medarbejdere, der på skift og på forskellige dage og under behørig hensyntagen til de udstukne retningslinjer behandlede de dagligt indkomne sager.

På den måde undgik vi, at embedet havde en stor sagspukkel, da arbejdet den 27. april 2020 blev genoptaget i normalt omfang. Tilbage var de sager, som krævede de indklagede myndigheders samspil og medvirken.

Alligevel kom resten af året til at bære præg af corona-situationen.

En planlagt inspektion af Gertrud Rask Minde i Sisimiut blev gennemført med betydelig forsinkelse, og en inspektion af alderdomshjemmet i Nuuk blev planlagt og gennemført i forståelse med Landslægeembedet i stedet for den aflyste inspektion af alderdomshjemmet i Uummanaq. Det planlagte antal inspektioner kunne derfor fastholdes uanset den betydelige påvirkning af arbejdsgangene.

Embedet blev i 2020 omtalt en del i pressen, da KNR i flere nyhedsopslag fulgte op på, at jeg i min beretning for 2019 havde kritiseret Kommuneqarfik Sermersooq for at nedsætte en borgers underholdshjælp uden at meddele borgeren en afgørelse herom (2019-6). På baggrund af min udtalelse havde Det Sociale Ankenævn ophævet kommunens afgørelse om nedsættelse af underholdshjælp og pålagt kommunen at træffe en ny afgørelse. Det gjorde kommunen i januar 2020 med virkning fra 1. januar 2015, ca. 5 år før afgørelsen blev meddelt til borgeren. Afgørelsen havde dermed tilbagevirkende kraft. Sagen resulterede i, at jeg i 2020 åbnede en egen drift-sag og afgav en udtalelse

med ny kritik af kommunen (2020-2). Jeg gav udtryk for, at kommunen efter min opfattelse ikke havde bemyndigelse til at træffe en afgørelse med tilbagevirkende kraft, og jeg henstillede til kommunen at træffe en ny afgørelse. Sagen er omtalt under pkt. 3.2.

Kommuneqarfik Sermersooq besluttede imidlertid, at kommunen ikke ville følge min henstilling. Efter et møde med borgeren henstillede jeg på den baggrund til Rigsombudsmanden i Grønland, at borgeren fik fri proces til at føre en retssag mod kommunen. Dette orienterede jeg Lovudvalget i Inatsisartut om. Kort før jul imødekom Rigsombudsmanden min henstilling.

I min beretning for 2019 gav jeg udtryk for, at jeg hver måned modtager henvendelser fra borgere, som kommunerne giver afslag af forskellig karakter. I disse sager er det ikke ualmindeligt, at borgerne oplyser, at de ikke har fået en skriftlig afgørelse. Det gælder også i tilfælde, hvor borgerne oplyser, at de udtrykkeligt har bedt kommunerne om dette.

I min beretning for 2019 oplyste jeg, at jeg på den baggrund havde indskærpet reglerne om skriftlighed i et brev til borgmestrene, ligesom jeg havde orienteret Lovudvalget i Inatsisartut om mit borgmesterbrev. Et år senere er det mit indtryk, at dette ikke har gjort nogen forskel. Det er fortsat et udbredt problem, at kommunerne ikke følger sagsbehandlingslovens bestemmelser om at give en skriftligt begrundet afgørelse, når borgerne forlanger dette i sager, hvor borgerne ikke får fuldt medhold.

God læselyst.

Et inspektionshold fra ombudsmanden besøgte Sisimiut og Itilleq i juni.

Borgere i Asiaat havde i marts mulighed for at tale med ombudsmandens medarbejdere.

2.1 Kundgørelse af love og regler

Af fuldmægtig Maliina L. Lyberth

Grundlovens § 22 fastsætter en pligt for regeringen til at sikre, at stadfæstede love kundgøres. Grundlovens § 22 har følgende formulering:

”§ 22. Et af folketinget vedtaget lovforslag får lovskraft, når det senest 30 dage efter den endelige vedtagelse stadfæstes af kongen. Kongen befaler lovens kundgørelse og drager omsorg for dens fuldbyrdelse.”

En kundgørelse er dermed den grundlovsregulerede offentliggørelse af en ny lov eller lovændring.

I den juridiske litteratur antages det, at kundgørelseskravet i grundlovens § 22 også gælder for anordninger, f.eks. bekendtgørelser og kommunale vedtægter.

Det betyder, at stort set alle love og regler skal kundgøres, for at de er offentliggjort korrekt.

Formålet med kundgørelse er at give borgerne adgang til og mulighed for at gøre sig bekendt med de regler, som pålægger dem pligter og giver dem rettigheder.

Kundgørelse er en central og grundlæggende del af lovgivningsprocessen, der sikrer, at der skabes en officiel kilde til information om lovreglers nøjagtige ordlyd.

Kravet om kundgørelse af kommunale vedtægter er nærmere fastsat i inatsisartutlov nr. 26 af 18. november 2010 om Inatsisartut og Naalakkersuisut med senere ændringer, som i § 31 fastsætter følgende:

”§ 31. Inatsisartutlove og Selvstyrets bekendtgørelser træder, hvis de ikke bestemmer andet, i kraft ved begyndelsen af det døgn, der følger efter det døgn, hvori Inatsisartutloven eller Selvstyrets bekendtgørelse er kundgjort.

Stk. 2. Kundgørelse sker elektronisk. Naalakkersuisut fastsætter nærmere regler for kundgørelsen.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse på kommunale forskrifter fastsat i medfør af Inatsisartutlov, landstingslov, landstingsforordning eller Selvstyrets bekendtgørelse.”

Med hjemmel i denne bestemmelse har Selvstyret udstedt bekendtgørelse nr. 1 af 2. januar 2014 om elektronisk kundgørelse, som i § 1 fastsætter følgende:

”§ 1. Kundgørelse af Inatsisartutlove, selvstyrets bekendtgørelser og kommunale vedtægter sker elektronisk på hjemmesiden www.naalakkersuisut.gl.”

Kundgørelse anses som en nødvendig betingelse for, at love, bekendtgørelser og kommunale vedtægter kan håndhæves overfor borgerne. Kundgørelse er derfor ikke kun vigtig i forhold til borgernes retssikkerhed, men også i forhold til myndighedernes mulighed for at anvende reglerne overfor borgerne.

Under pkt. 3.6 kan du læse om sagen 2020-6, hvor ombudsmanden kritiserede, at Qeqqata Kommunia i en årrække ikke havde kundgjort kommunens kommunale vedtægter korrekt.

2.2 Myndigheders mulighed for at træffe afgørelse med tilbagevirkende kraft

Af fuldmægtig Benjamin Turner

En afgørelse gælder som udgangspunkt fra det tidspunkt, hvor den bliver meddelt borgeren. Det betyder, at før afgørelsen er meddelt, kan hverken borgeren, myndigheden eller nogen andre støtte ret på afgørelsen.

Ombudsmanden har tidligere udtalt sig om meddelelse af afgørelser i ombudsmands-udtalelsen 2019-6. I sagen havde en kommune meddelt en afgørelse om nedsættelse af en borgers underholdshjælp i en lokalavis, men ikke meddelt afgørelsen direkte til borgeren. Ombudsmanden mente, at afgørelsen ikke havde virkning, da afgørelsen aldrig var blevet meddelt borgeren. Sagen er også omtalt i chefkonsulent Franz Amdi Hansens artikel "Det er ikke nok at bringe en afgørelse i avisen – borgerne skal have direkte besked" i ombudsmandens beretning for 2019.

Nogle gange vil myndigheden gerne fravige udgangspunktet om, at afgørelsen først har virkning, når den bliver meddelt borgeren.

Det var tilfældet i ombudsmandsudtalelsen 2020-2. Sagen var den, at efter ombudsmandens udtalelse 2019-6, fandt Det Sociale Ankenævn kommunens afgørelse fra januar 2015 om nedsættelse af underholdshjælp ugyldig. Det Sociale Ankenævn hjemviste afgørelsen til ny behandling i kommunen. Kommunen traf i januar 2020 en ny afgørelse i sagen, der blev meddelt direkte til borgeren. Den nye afgørelse nedsatte borgers underholdshjælp med virkning fra januar 2015, ligesom den første afgørelse. Forskellen var, at afgørelsen fra 2020 blev meddelt borgeren direkte.

Kommunens nye afgørelse havde altså virkning fra ca. 5 år før, at den blev meddelt, dvs. at afgørelsen havde tilbagevirkende kraft.

Spørgsmålet var på den baggrund, om kommunen kunne træffe afgørelsen med tilbagevirkende kraft og således fravige udgangspunktet om, at en afgørelse har virkning fra det tidspunkt, hvor den meddeles borgeren.

Legalitetsprincippet

Legalitetsprincippet danner grundlaget for, hvad en myndighed må foretage sig.

Legalitetsprincippet består af to grundlæggende principper.

Det første er *den formelle lovs princip*, der fastslår, at en myndighed ikke må handle i strid med lovene.

Det andet er *hjemmelskravet*, der fastslår, at en myndighed kun må handle over for en

borger, hvis myndigheden har en bemyndigelse hertil fra lovgiver. I juridisk sprogbrug betegner man en sådan bemyndigelse som en hjemmel.

Hjemmelskravet er afgørende for vurderingen af, om en myndighed kan fravige udgangspunktet om, at afgørelser har virkning fra det tidspunkt, hvor de meddeles.

Hjemmelskravet

Myndighedens hjemmel kan være bestemt i skrevne eller uskrevne regler. Skrevne regler er f.eks. love eller bekendtgørelser. Bekendtgørelser er administrative regler, som har hjemmel i en lov. Uskrevne regler er almindelige retsgrundsætninger.

Uanset hvor myndighedens hjemmel findes, skal hjemlen altid være tilstrækkelig.

Hvad, der er tilstrækkelig hjemmel, afhænger af, hvilken handling myndigheden vil foretage.

Dette kan illustreres med en skala. I skalaens ene ende findes handlinger, som medfører intensive indgreb i en borgers frihed og ejendom. Sådanne handlinger stiller krav om en klar og sikker hjemmel - et såkaldt skærpet hjemmelskrav.

I den anden ende af skalaen findes handlinger, der ikke er indgribende for borgeren. Her er kravet til, hvad der anses som tilstrækkelig hjemmel, mindre.

Hvis myndigheden mangler hjemmel, eller hjemlen ikke er tilstrækkelig, så er hovedreglen, at handlingen er ulovlig. F.eks. vil en afgørelse uden hjemmel som det helt klare udgangspunkt anses som ugyldig. Kun i ganske særlige tilfælde vil bl.a. borgerens berettigede forventning kunne føre til et andet resultat.

Hvad er tilstrækkelig klar og sikker hjemmel?

Ombudsmanden har behandlet spørgsmålet om tilstrækkelig klar og sikker hjemmel i ombudsmandens beretning for 2013, pkt. 5.3.

Sagen omhandlede en myndighed, der havde indført et forbud mod alkoholholdige drikke på nogle kollegier. Myndigheden havde en generel hjemmel til at fastsætte regler for kollegierne. Ombudsmanden fandt, at forbuddet var et intensivt indgreb mod beboerne på kollegierne, da det forbød beboerne at have helt legale levnedsmidler i deres hjem. Derfor måtte der gælde et skærpet hjemmelskrav. Ombudsmanden konkluderede på denne baggrund, at den generelle hjemmel ikke var tilstrækkelig klar og sikker til, at myndigheden kunne indføre et generelt forbud mod alkoholholdige drikke på kollegierne.

Ovenstående sag illustrerer, at handlingens karakter er afgørende for, hvad der er tilstrækkelig hjemmel.

Sagen er i øvrigt omtalt i retschef Anders Jørgensens artikel "Hvad må forvaltningen?" i ombudsmandens beretning for 2013.

Nedsættelse af underholdshjælp med tilbagevirkende kraft

Som nævnt indledningsvist tog ombudsmanden i udtalelsen 2020-2 stilling til, om en kommune kunne træffe en afgørelse om at nedsætte en borgers underholdshjælp med tilbagevirkende kraft og således fravige udgangspunktet om, at afgørelser har virkning fra det tidspunkt, hvor de meddeles.

Ombudsmanden udtalte, at afgørelser med tilbagevirkende kraft som udgangspunkt er indgribende for borgerne.

Ombudsmanden fandt, at kommunens konkrete afgørelse fra 2020 om at nedsætte borgerens underholdshjælp med virkning tilbage til ca. 5 år før, at afgørelsen blev meddelt borgeren var særligt indgribende. Derfor skulle kommunen have en klar og sikker hjemmel, hvis kommunen ville nedsætte borgerens underholdshjælp med tilbagevirkende kraft.

Kommunen forklarede overfor ombudsmanden, at Det Sociale Ankenævns afgørelse om hjemvisning pålagde kommunen at træffe afgørelse med tilbagevirkende kraft.

Dette var hverken Det Sociale Ankenævn eller ombudsmanden enige med kommunen i.

Ombudsmanden udtalte desuden, at der ikke fandtes regler, der bemyndigede kommunen til at kunne træffe afgørelse med tilbagevirkende kraft.

Derfor konkluderede ombudsmanden, at kommunen ikke havde tilstrækkelig hjemmel til at træffe afgørelse om at nedsætte borgerens underholdshjælp med virkning fra før afgørelsen blev truffet.

Sagen viser således vigtigheden af, at en myndighed sikrer sig, at der er tilstrækkelig hjemmel, før myndigheden handler.

2.3 Princippet om meroffentlighed

Af fuldmægtig Benjamin Turner

Enhver kan søge om aktindsigt, dvs. søge om adgang til at se bestemte dokumenter m.v. hos en myndighed.

Retten til aktindsigt er reguleret i offentlighedsloven og sagsbehandlingsloven. Offentlighedsloven gælder bredt for befolkningen, der søger om aktindsigt i forvaltningens dokumenter. Sagsbehandlingsloven gælder specielt for parter, der søger om aktindsigt i dokumenter i deres egne sager.

Som udgangspunkt skal forvaltningen give aktindsigt, medmindre adgangen er undtaget i lovene. Undtaget er f.eks. interne dokumenter, der er udarbejdet af en myndighed til eget brug.

Både sagsbehandlingsloven og offentlighedsloven er såkaldte minimumslove. Det betyder, at uanset om en anmodning om aktindsigt kan afvises, så kan en myndighed give aktindsigt, hvis dokumenterne ikke er underlagt tavshedspligt, der forhindrer aktindsigt. Dette kaldes princippet om meroffentlighed.

I denne artikel vil princippet om meroffentlighed blive beskrevet med udgangspunkt i to udtalelser (2020-3 og 2020-4), hvor ombudsmanden forholdt sig til princippet. Udtalelserne er omtalt under pkt. 3.3 og 3.4.

Sagerne omhandler den samme borger, som havde klaget til ombudsmanden over fire departementers afslag på anmodning om aktindsigt. Ombudsmanden udtalte sig i de to sager, hvor departementerne fastholdt afslaget.

Forvaltningens adgang og pligt til at overveje meroffentlighed

Hvornår kan og hvornår skal en myndighed overveje meroffentlighed? De spørgsmål blev aktuelle for ombudsmanden i sagen 2020-3.

I 2020-3 meddelte departementet borgeren afslag på anmodning om aktindsigt med den begrundelse, at identifikationskravet i offentlighedslovens § 4, stk. 3, ikke var opfyldt.

Identifikationskravet indebærer, at en anmodning om aktindsigt skal angive de dokumenter eller den sag, som den pågældende borger ønsker at blive gjort bekendt med.

Departementet overvejede ikke meroffentlighed. Departementet mente nemlig, at departementet ikke kunne overveje meroffentlighed, da identifikationskravet ikke var opfyldt.

Spørgsmålet var altså, om manglende opfyldelse af identifikationskravet betød, at departementet var afskåret fra at vurdere meroffentlighed.

Ombudsmanden udtalte, at en myndighed altid kan give aktindsigt, medmindre myndigheden herved udleverer oplysninger, der er omfattet af reglerne om tavshedspligt m.v. Meroffentlighedsprincippet gælder derfor også, selvom identifikationskravet ikke er opfyldt.

Spørgsmålet i sagen var herefter, om departementet havde pligt til at vurdere meroffentlighed.

Ombudsmanden udtalte, at en myndighed altid skal overveje at udlevere de ønskede oplysninger efter princippet om meroffentlighed, hvis ansøgeren anmoder myndigheden om det.

Ombudsmanden gav udtryk for, at en sådan anmodning skal forstås bredt og fortolkes ud fra de konkrete omstændigheder. Selve borgerens anmodning om aktindsigt kan derfor være en tilstrækkelig anmodning om meroffentlighed, selvom anmodningen ikke indeholder en udtrykkelig begæring om, at myndigheden skal overveje meroffentlighed.

Dette var tilfældet i sagen, hvor borgeren ikke udtrykkeligt havde bedt departementet om at overveje at give aktindsigt efter meroffentlighedsprincippet.

Ombudsmanden fandt, at borgerens gentagne anmodninger om aktindsigt måtte anses som en begæring om aktindsigt efter princippet om meroffentlighed. Derfor havde departementet en pligt til at overveje meroffentlighed.

Sagen viser, at en borgers anmodning om aktindsigt næsten altid vil medføre en pligt for myndigheden til at overveje, om der kan gives meroffentlighed.

Forvaltningens vurdering af meroffentlighed

Udgangspunktet for princippet om meroffentlighed er som nævnt, at forvaltningen kan give aktindsigt, hvis oplysningerne i dokumenterne ikke er underlagt tavshedspligt, der forhindrer det.

Hvis en myndighed alligevel overvejer at give afslag på en ansøgning om aktindsigt efter princippet om meroffentlighed, skal myndigheden foretage et konkret skøn, hvor myndigheden afvejer de hensyn, der taler for at give aktindsigt over for de hensyn, der taler imod.

De hensyn, der taler for at imødekomme en anmodning om aktindsigt er primært ansøgerens interesse.

En myndighed skal derfor tage hensyn til, om ansøgeren har en særlig interesse i at få oplysningerne. Dette står i direkte modsætning til, hvad der gælder efter offentlighedsloven og sagsbehandlingslovens almindelige bestemmelser, hvor en myndighed ikke må afslå aktindsigt med henvisning til, at ansøgeren ikke har tilstrækkelig interesse i at få oplysningerne. Ansøgerens interesse må derfor kun inddrages, når myndigheden vurderer meroffentlighed.

Hvis ansøgeren er repræsentant for pressen, bør meroffentlighedsprincippet udstrækkes særlig vidt. Pressen har altså en særlig tungtvejende interesse i at få aktindsigt.

De hensyn, der taler imod at imødekomme en anmodning om aktindsigt, vil typisk være hensynet bag lovenes undtagelsesbestemmelser og varierer derfor altid alt efter hvilken bestemmelse, som anmodningen skal behandles efter.

Ombudsmandens udtalelser i 2020

I sagen 2020-4 forholdt ombudsmanden sig til de hensyn, som myndigheden havde lagt vægt på i myndighedens vurdering af meroffentlighed.

Ligesom i 2020-3 meddelte departementet i 2020-4 borgeren afslag på anmodning om aktindsigt, da identifikationskravet ikke var opfyldt.

Men i modsætning til departementet i 2020-3, overvejede departementet i 2020-4, om borgeren alligevel kunne meddeles aktindsigt efter princippet om meroffentlighed, uanset at identifikationskravet ikke var opfyldt.

Ansøgeren, som var forsker, anførte, at aktindsigten skulle bruges til et forskningsmæssigt formål. Ansøgeren mente, at en sådan interesse kunne sidestilles med pressens særligt tungtvejende interesse i at få aktindsigt.

Af sagen fremgik det, at departementet i forbindelse med vurderingen af meroffentlighed foretog en afvejning af på den ene side den interesse, som borgeren måtte have i, at anmodningen blev imødekommet og på den anden side de hensyn, der ligger til grund for identifikationskravet i offentlighedsloven.

Departementet delte ikke ansøgerens betragtning og vurderede, at hensynet imod at give aktindsigt vejede tungest. Departementet imødekom derfor ikke anmodningen om aktindsigt efter princippet om meroffentlighed.

Sagen gav ombudsmanden anledning til at tage stilling til, om den imødekommenhed, som en myndighed særligt bør udvise over for pressens repræsentanter i forbindelse med vurderingen af meroffentlighed, også omfatter forskere.

Ombudsmanden var enig med departementet i, at den imødekommenhed, der gælder for pressen, ikke kan udstrækkes til at gælde for forskere, og kritiserede ikke departementets meroffentlighedsvurdering.

2020-4 er et eksempel på, at grønlandsk og dansk retsudvikling ikke altid følges ad.

For selvom offentlighedsloven udspringer af den tidligere gældende danske offentlighedslov fra 1985, så er retstilstanden i Grønland anderledes end i Danmark, idet der i 2013 blev vedtaget en ny offentlighedslov i Danmark.

Det fremgår direkte af de specielle bemærkninger til den nye danske offentlighedslov, at i tilfælde af at en forsker anmoder om aktindsigt, vil det i almindelighed kunne lægges til grund, at der foreligger en berettiget interesse i at få aktindsigt.

Ombudsmandens prøvelse af forvaltningens vurdering af meroffentlighed

Når ombudsmanden behandler en klage over aktindsigt, kigger ombudsmanden på, om en myndighed har vurderet meroffentlighed.

Ombudsmanden vil som udgangspunkt ikke kritisere en myndigheds meroffentlighedsvurdering. Det skyldes, at vurderingen er skønsmæssig præget, og derfor som udgangspunkt falder udenfor ombudsmandens virksomhed.

Ombudsmanden vil derimod kontrollere, om de hensyn, som en myndighed har lagt vægt på, er relevante og lovlige. Kun hvis der foreligger særlige omstændigheder, vil ombudsmanden kritisere en myndigheds meroffentlighedsvurdering.

2.4 Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmel- sesretten

Af fuldmægtig Kamilla Krogh Jensen

Ombudsmanden foretager hvert år en række inspektioner af institutioner rundt om i landet. Det drejer sig bl.a. om døgninstitutioner for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, institutioner for personer med handicap og alderdomshjem. Målet med inspektionerne er at undersøge, om de enkelte institutioner tager sig godt af beboerne og overholder de regler, der gælder for den enkelte institution.

Alle mennesker har ret til at bestemme over deres eget liv. Det gælder også personer, der bor på en institution.

I nogle tilfælde kan det dog være nødvendigt, at personalet på en institution griber ind i en beboers ret til selv at bestemme for at sikre den pågældende beboers omsorg, værdighed, tryghed eller af hensyn til bl.a. personalet og de øvrige beboere på institutionen.

Hvis personalet på en institution f.eks. holder en beboer fast mod beboerens vilje, så anvender personalet magt.

Der er regler for, hvornår magt må anvendes. Disse regler står i magtanvendelsesloven.

I forbindelse med inspektionerne ser ombudsmanden bl.a. på, om institutionernes ledelse og personale kender til og overholder reglerne i magtanvendelsesloven om anvendelse af magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.

Reglerne skal bl.a. være med til at sikre en værdig og retssikkerhedsmæssig forsvarlig behandling af de personer, der udsættes for magtanvendelse. Nogle af de mest centrale regler bliver omtalt i denne artikel.

Hvem er omfattet af magtanvendelsesloven?

Magtanvendelsesloven regulerer både anvendelse af magt over for børn, unge og voksne. Denne artikel handler alene om magtanvendelse over for voksne.

Det er ikke alle voksne, der er omfattet af magtanvendelsesloven.

Magtanvendelsesloven giver kun mulighed for at anvende magt over for visse voksne personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der modtager offentligt iværksat personlig og praktisk hjælp, socialpædagogisk bistand, behandling og pleje, eller aktiverende tilbud mv., såfremt de ikke samtykker i sådanne foranstaltninger, der angives i lovens §§ 32-36. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 3.

At en person har en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne betyder, at personen af denne årsag ikke er i stand til at tage vare på sig selv, handle fornuftsmæssigt eller overskue konsekvenserne af sine handlinger, ligesom personen oftest ikke selv er i stand til at give et gyldigt samtykke.

Det kan dreje sig om personer med f.eks. sindslidelse, udviklingshæmning, autisme eller psykisk sygdom. Efter omstændighederne kan det også omfatte personer med demens.

Der skal foreligge den nødvendige faglige dokumentation for den pågældende persons psykiske funktionsnedsættelse, og for at den pågældende af den grund ikke kan varetage sine interesser selv. Der skal altid foretages en individuel vurdering af graden af personens funktionsevnenedsættelse. Den nødvendige dokumentation herfor kan f.eks. foreligge i form af lægefaglige eller psykologiske udtalelser eller beskrivelser.

Hvornår kan der anvendes magt?

Magtanvendelsesloven beskriver en række situationer, hvor der kan tillades anvendelse af forskellige former for magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. Magtanvendelsesloven bygger på nogle centrale principper, som skal tages i betragtning, hver gang personalet på institutionen overvejer at anvende magt.

Magtanvendelse må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand og skal begrænses til det absolut nødvendige og stå i rimeligt forhold til det, som ønskes opnået med magtanvendelsen. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 1. Muligheden for at anvende magt skal derfor betragtes som en undtagelse, og personalet på en institution skal altid forsøge at forebygge og begrænse brugen af magt.

Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal personalet på en institution gøre, hvad der er muligt for at få beboeren til at medvirke frivilligt, f.eks. til at få skiftet ble. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 30, stk. 1. Anvendelse af magt er kun en mulighed, hvis det viser sig at være umuligt at løse situationen på anden vis.

Hvis det bliver nødvendigt at anvende magt, skal personalet på institutionen forsøge med den form for magt, der er mindst indgribende, men som samtidig er tilstrækkelig i den konkrete situation. Personalet må således ikke vælge en mere indgribende foranstaltning, hvis en mindre indgribende foranstaltning er tilstrækkelig. Magtanvendelsen skal endvidere stå i et rimeligt forhold til det, som personalet ønsker at opnå. Dette er et udtryk for det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip. Det betyder, at andre og mindre indgribende foranstaltninger skal være prøvet først, hvis de er egnet til at opnå formålet. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 30, stk. 2.

Magtanvendelsen skal derudover ske så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og eventuelt andre tilstedeværende. Det-

te skal sikre, at magtanvendelsen ikke forvolder unødigt krænkelser eller ulemper. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 30, stk. 3.

Personalet på en institution kan stå i et dilemma, hvor de på den ene side skal sikre beboerens omsorg og hensynet til andre, og på den anden side skal respektere beboerens ret til selv at bestemme.

Magtanvendelsesloven afgrænser positivt, hvilke former for magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, der lovligt kan anvendes. Det vil sige, at der kun kan anvendes de former for magt, der udtrykkeligt står i loven. Al anden anvendelse af magt er således ikke tilladt. Loven beskriver samtidig hvilke betingelser der skal være opfyldt, før magtanvendelsen kan finde sted.

Reglerne om magtanvendelse bygger bl.a. på legalitetsprincippet. Det vil sige, at der skal være hjemmel i loven for, at der kan foretages et indgreb i den personlige frihed.

Ved inspektioner ser ombudsmanden bl.a. på, om institutionernes ledelse og medarbejdere kender til og overholder reglerne i magtanvendelsesloven, så der ikke sker indgreb i strid med de gældende regler.

Ved inspektioner af alderdomshjem i 2018 og 2019 har ombudsmanden bl.a. set på overholdelsen af de regler i magtanvendelsesloven, der giver personalet mulighed for at fastholde beboere i forskellige hygiejnesituationer. Ombudsmanden har også set på de regler, der giver mulighed for, at en institution kan anvende en såkaldt særlig døråbner. Disse regler gennemgås nedenfor.

Fastholdelse i hygiejnesituationer

Som udgangspunkt er det frivilligt, om en person ønsker hjælp til personlig hygiejne.

Magtanvendelsesloven giver imidlertid mulighed for, at personalet kan anvende fysisk magt ved at fastholde en beboer, hvis beboeren modsætter sig grundlæggende personlig hygiejne.

Der er i loven foretaget en positiv afgrænsning af de hygiejnesituationer, hvori der kan tillades anvendelse af fysisk magt. Det betyder, at der kun må anvendes magt i de hygiejnesituationer, som loven angiver. Dette kan f.eks. være i forbindelse med bleskifte, badning og tandbørstning. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 33, stk. 1 og 2.

Der må ikke bruges hjælpemidler til fastholdelse, og en beboer må kun fastholdes, hvis det er absolut nødvendigt for at varetage og sikre omsorgen for den pågældende beboer.

Ombudsmanden har ved flere lejligheder udtrykt forståelse for, at der f.eks. på et alderdomshjem kan opstå situationer, hvor det er nødvendigt at fastholde en beboer for

at kunne give beboeren den nødvendige pleje og omsorg, f.eks. hvis en dement beboer, der ikke kan gå på toilettet, nægter at få skiftet sin ble.

Ombudsmanden har i den forbindelse også påpeget, at det selvsagt er afgørende, at medarbejderne kun gør brug af lovlige former for magtanvendelse over for beboerne, og at magtanvendelsen sker under behørig hensyntagen til beboernes retssikkerhed.

Det er en forudsætning for at kunne anvende magt i en hygiejnesituation, at kommunalbestyrelsen i beboerens opholdskommune på forhånd har truffet en afgørelse om, at institutionens personale kan anvende magt. Det skal fremgå af kommunalbestyrelsens afgørelse, hvilken eller hvilke konkrete hygiejnesituationer der er omfattet af afgørelsen, og hvor intens fastholdelsen må være.

Anvendelse af fysisk magt i hygiejnesituationer kan kun tillades i en begrænset periode på indtil 3 måneder med mulighed for forlængelse på indtil 6 måneder. Det fremgår af bemærkningerne til magtanvendelseslovens § 33, at dette skyldes, at det er vigtigt sideløbende at arbejde med beboeren, så den ønskede hygiejne opnås gennem et samarbejde med beboeren. En tilladelse til magtanvendelse skal ikke ses som en permanent løsning på et aktuelt problem.

Ombudsmanden blev under en inspektion af et alderdomshjem i 2018 oplyst om, at det i flere år havde været nødvendigt at fastholde en enkelt beboer i forbindelse med ble-skift, da beboeren ellers forsøgte at slå alderdomshjemets personale. Ledelsen vidste ikke, hvorvidt kommunalbestyrelsen havde truffet en afgørelse om, at der kunne anvendes magt over for den pågældende beboer. Ombudsmanden henstillede på den baggrund, at alderdomshjemmet sikrer, at der er truffet de fornødne afgørelser, når alderdomshjemmet anvender magt over for en beboer.

§ 33. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan undtagelsesvis for en afgrænset periode træffe afgørelse om, at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, der af lederen bemyndiges dertil kan anvende fysisk magt i form af at fastholde en person, hvis dette må anses for en absolut nødvendighed for at varetage dennes omsorg, i personlig hygiejnesituationer. Det skal samtidig søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejnesituationer i fremtiden kan undgås.

Stk. 2. Fysisk magt efter stk. 1, vil kunne tillades i følgende hygiejnesituationer:

- 1) Tandbørstning.
- 2) Barbering.
- 3) Hårvask, badning og tøjskift.
- 4) Klipping af hår og negle.
- 5) Skiftning af bleer og bind.
- 6) Pleje af hud.
- 7) Fjernelse af madrester i kindpose og mundhule.

Stk. 3. Det skal præciseres i kommunalbestyrelsens afgørelse, hvilke konkrete hygiejneforhold afgørelsen vedrører.

Stk. 4. Der må ikke bruges hjælpemidler til fastholdelsen, og der skal være proportionalitet mellem karakteren af den fastholdelse, der udøves, og det der søges opnået ved fastholdelsen.

Stk. 5. Fysisk magt efter denne bestemmelse vil kunne tillades i en periode på indtil 3 måneder. Kommunalbestyrelsen vil kunne forlænge perioden, der dog ikke kan overstige 6 måneder, idet andre metoder til at fremme hygiejneforholdene hos den pågældende sideløbende skal udvikles, jf. stk. 1, 2. pkt.

Stk. 6. Hvis den betydeligt og varigt nedsatte psykiske funktionsevne hos en person, for hvem der tidligere er truffet afgørelse efter stk. 1, nedsættes yderligere, vil der igen kunne træffes afgørelse om tilladelse af fysisk magt i form af fastholdelse i hygiejnesituationer for en periode af indtil 3 måneder med mulighed for forlængelse i op til 6 måneder.

Særlige døråbnere

En særlig døråbner er en foranstaltning, som en institution kan anvende over for en eller flere beboere i en afgrænset periode. Institutionen kan benytte en særlig døråbner, hvis der er risiko for, at beboeren ved at forlade institutionen udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade, og alt andet forgæves har været forsøgt.

En særlig døråbner kan være et dobbelt dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende, der forhindrer eller vanskeliggør, at beboeren går ud og udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. En særlig døråbner kan være nødvendig f.eks. ved farefyldte trafikområder, særlige naturområder, hvor den pågældende beboer kan blive væk, eller på grund af vejrforhold som f.eks. voldsom kulde.

Når f.eks. en dement beboer på et alderdomshjem ikke længere forstår, at han eller hun skal have overtøj og sko på om vinteren, kan institutionen - når alt andet forgæves har været forsøgt - forsøge at beskytte beboeren ved at anvende en særlig døråbner ved yderdøre.

Muligheden for at anvende særlige døråbnere er reguleret i magtanvendelseslovens § 31, stk. 4, 5 og 6.

§ 31. [...]

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at lederen af et bo- eller dagtilbud eller den ansatte, deraf lederen bemyndiges dertil kan anvende særlige døråbnere ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og
- 3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Stk. 5. Særlige døråbnere efter stk. 4, omfatter dobbelte dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende. Foranstaltningen må ikke have karakter af en egentlig aflåsningsmekanisme, men må alene virke forsinkende i forhold til den pågældendes frie færden, så personalets opmærksomhed henledes på, at den pågældende går ud.

Stk. 6. Hvis foranstaltninger efter stk. 4, iværksættes, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil. Beboere, der er omfattet af foranstaltningen efter stk. 4, vil således alene kunne tilbageholdes, hvis bestemmelsen i § 34 samtidig hermed finder anvendelse.

At anvende en særlig døråbner og dermed begrænse en beboers mulighed for at forlade institutionen er imidlertid et indgreb i den enkelte beboers frihed og selvbestemmelsesret, og er dermed en magtanvendelse. Der er derfor en række betingelser, der skal være opfyldt, inden en institution kan anvende en særlig døråbner.

Der kan kun bruges særlige døråbnere, når kommunalbestyrelsen i den pågældende beboers opholdskommune på forhånd har truffet en afgørelse om det.

Det er en betingelse, at der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade institutionen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Det er endvidere en betingelse, at forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge risikoen for væsentlig personskade, og at institutionen forinden har forsøgt at afværge denne risiko ved at bruge en af magtanvendelseslovens mindre indgribende foranstaltninger.

Muligheden for at anvende en særlig døråbner ændrer således ikke på, at personalet på institutionen først skal have forsøgt at afværge risikoen for personskade uden brug af magt.

Der må ikke anvendes egentlige aflåsningssystemer. Døråbnerne må alene virke forsinkende på den pågældende beboers frie færden, så personalet eventuelt bliver opmærksom på, at beboeren er på vej ud. Hvis en beboer ikke kan betjene de særlige døråbnere, skal beboeren have den nødvendige hjælp til at åbne døren, da bestemmelsen ikke giver lov til at tilbageholde beboeren på institutionen.

Hvis kommunalbestyrelsen har tilladt, at der kan anvendes en særlig døråbner, skal det løbende og senest 8 måneder efter tilladelsen vurderes, om der fortsat er behov for, at institutionen bruger den særlige døråbner. Dette skal sikre, at foranstaltningen ikke opretholdes længere, end hvad der er absolut nødvendigt. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 52, stk. 1.

Ombudsmanden har ved flere inspektioner af bl.a. alderdomshjem set forskellige former for anordninger på yderdøre på alderdomshjemmenes afdelinger for demente beboere. Dette har f.eks. været haspe, skudrigler, paskvilgreb, dobbelt dørtryk og dørkroge.

Ombudsmanden har udtrykt forståelse for, at institutionerne som led i deres omsorg for de demente beboere søger at undgå, at beboerne bevæger sig udenfor med risiko for væsentlig personskade. Ombudsmanden har dog samtidig påpeget, at såfremt institutionerne mener, at der er behov for sådanne foranstaltninger, skal institutionerne følge de regler, der er fastsat i magtanvendelsesloven.

Kommunens afgørelse

Fælles for bestemmelserne om fastholdelse i personlige hygiejnesituationer og anvendelse af særlige døråbnere er, at de ikke kan iværksættes før kommunalbestyrelsen har truffet en afgørelse om det. Dette kan f.eks. ske på baggrund af en anmodning fra det personale, der varetager omsorgen for den pågældende beboer.

For at kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse, skal der tilvejebringes forskellige oplysninger med henblik på at få et solidt fagligt beslutningsgrundlag. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 41.

Der skal for det første foreligge den nødvendige faglige dokumentation for personens nedsatte funktionsevne. For det andet skal der foreligge oplysninger om den hjælp og pleje, der har været iværksat med henblik på at undgå brug af magt forud for den påtænkte afgørelse om iværksættelse af et magtindgreb. Der skal derudover være oplysninger om den forventede periode, som foranstaltningen vil være nødvendig, ligesom de pårørendes og en eventuel værgeres bemærkninger til den påtænkte foranstaltning skal indhentes.

Efterfølgende registrering og indberetning

Institutionerne skal registrere og indberette enhver form for magtanvendelse til beboerens opholdskommune og Naalakkersuisut. Registreringen og indberetningen skal ske på særlige skemaer, der er udarbejdet af Naalakkersuisut. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 53.

Registreringen af en fastholdelse i en hygiejnesituation eller anvendelse af særlige døråbnere skal foretages senest dagen efter, at indgrebet har fundet sted. Indberetningen af de således registrerede indgreb om fastholdelse i hygiejnesituationer og anvendelse af særlige døråbnere skal ske hver måned til beboerens opholdskommune og Naalakkersuisut. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 55.

Lovligt iværksatte og på forhånd godkendte indgreb som f.eks. fastholdelse i forbindelse med tandbørstning, behøver ikke registreres for hver gang, der dagligt gøres brug af de godkendte indgreb. Benyttes en godkendt magtanvendelse kontinuerligt kan det i indberetningen anføres, at tilladelsen har været benyttet i f.eks. tandbørstningssituationer dagligt (evt. to eller tre gange dagligt) i en nærmere angiven periode. Det fremgår af pkt. 88 i vejledningen til magtanvendelsesloven.

Klagemuligheder

Der er nogle indgreb efter magtanvendelsesloven, der kan foretages af personalet på en institution, uden at der forinden er truffet en afgørelse herom af kommunalbestyrelsen. Det kan f.eks. være, hvis personalet akut fastholder en beboer for at afværge, at beboeren skader sig selv eller andre.

Andre indgreb foretages på baggrund af en afgørelse fra kommunalbestyrelsen om f.eks. at fastholde en beboer i en hygiejnesituation, eller om at der kan anvendes en særlig døråbner.

Beboeren kan både klage over personalets beslutning om akut fastholdelse og kommunalbestyrelsens afgørelser.

Beboeren kan også klage over kommunalbestyrelsens afgørelser, herunder afgørelser om at en institution kan anvende særlige døråbnere, eller at personalet kan fastholde en beboer i en personlig hygiejnesituation til Det Sociale Ankenævn indenfor 6 uger fra afgørelsen. Det fremgår af magtanvendelseslovens § 48, stk. 1.

Hvis beboeren ikke selv er i stand til at klage, kan en pårørende, f.eks. en ægtefælle, en partsrepræsentant eller en værge klage på beboerens vegne til Det Sociale Ankenævn. Er der beskikket en værge, er det alene værgeren, der er berettiget til at klage.

Sammenfatning

Forud for anvendelse af magt overfor voksne bør følgende overvejes:

- Er personen omfattet af personkredsen i magtanvendelseslovens § 3
- Er indgrebet absolut nødvendigt og har mindre indgribende foranstaltninger været forsøgt
- Er der hjemmel i loven til at foretage det påtænkte indgreb
- Er der - såfremt dette er en betingelse for det påtænkte indgreb - truffet en afgørelse af kommunalbestyrelsen

Regler om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

- Magtanvendelsesloven
- Bemærkninger til magtanvendelsesloven (lovforslag EM2013/116)
- Vejledning til magtanvendelsesloven: Vejledning til inatsisartutlov om magtanvendelse inden for det sociale område – afsnit III om voksne 2013

2.5 Hjemgivelse af børn og unge anbragt uden for hjemmet

Af fuldmægtig Camilla Leidesdorff Laudrup

Et barn eller en ung, der er anbragt uden for hjemmet, skal hjemgives, når anbringelsen ikke længere er nødvendig. Det er kommunen, der træffer afgørelse om, hvorvidt barnet eller den unge kan hjemgives til forældremyndighedsindehaver.

Ombudsmanden har i de senere år behandlet flere sager om hjemgivelse af børn og unge anbragt uden for hjemmet. I sagerne 2018-4, 2019-2 og 2020-5 har ombudsmanden behandlet forskellige problemstillinger i forhold til kommunernes behandling af sager om hjemgivelse. Ombudsmandens udtalelser kan læses i anonymiseret udgave på ombudsmandens hjemmeside.

Det er ombudsmandens opfattelse, at kommunerne i nogle tilfælde ikke er opmærksomme på, hvornår kommunen har pligt til at tage stilling til, om et barn eller en ung kan hjemgives.

En manglende stillingtagen kan medføre, at kommunerne er alt for længe om at træffe en afgørelse om, at et barn eller en ung enten skal hjemgives eller fortsat skal være anbragt uden for hjemmet – og i nogle tilfælde slet ikke træffer en afgørelse herom.

Hvornår kan eller skal kommunen anbringe et barn eller en ung uden for hjemmet?

Hvis en socialfaglig undersøgelse af et barn eller en ung viser, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, og det ikke er muligt at imødekomme det særlige behov eller løse eventuelle problemer i hjemmet på anden måde, skal kommunen tilbyde at anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet. Det følger af børnestøttelovens § 27, stk. 1.

§ 27. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om at tilbyde anbringelse uden for hjemmet, når den socialfaglige undersøgelse efter § 45 viser, at anbringelse uden for hjemmet vil være af væsentlig betydning for at imødekomme barnets særlige behov for støtte.
[...]

I sådanne tilfælde kan kommunen anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet, hvis forældremyndighedsindehaver samtykker til anbringelsen (frivillig anbringelse). Hvis den unge er fyldt 15 år, skal den unge også samtykke til anbringelsen. Det følger af børnestøttelovens § 50, stk. 1.

Er der en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges trivsel, sundhed eller udvikling lider alvorlig skade af de grunde, der fremgår af børnestøttelovens § 28, stk. 1, nr. 1-4, skal kommunen træffe afgørelse om at anbringe barnet eller den unge uden for hjemmet. Det følger af børnestøttelovens § 28, stk. 1.

§ 28. Kommunalbestyrelsen skal, uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og barnet, træffe afgørelse om, at barnet skal anbringes uden for hjemmet, hvis der er en åbenbar risiko for, at barnets trivsel, sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af:

- 1) utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet,
- 2) fysisk eller psykisk vold, vanrøgt eller seksuelle overgreb,
- 3) misbrugsproblemer, kriminell adfærd eller andre svære sociale vanskeligheder hos barnet eller i barnets nærmiljø, eller
- 4) andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller i barnets nærmiljø.

Stk. 2. Der kan kun træffes afgørelse efter stk. 1, når kommunalbestyrelsen har en begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses under barnets fortsatte ophold i hjemmet.

[...]

Det er en betingelse for anbringelse efter børnestøttelovens § 28, stk. 1, at kommunen vurderer, at det ikke er muligt at løse problemerne, hvis barnet eller den unge bliver boende hjemme hos forældremyndighedsindehaver. Dette følger af børnestøttelovens § 28, stk. 2.

I sådanne tilfælde skal kommunen anbringe barnet eller den unge, selvom forældremyndighedsindehaver eller den unge over 15 år ikke selv samtykker til anbringelsen (tvangsanbringelse).

Hvornår skal kommunen hjemgive et barn eller en ung?

Det er kommunen, der beslutter, om barnet eller den unge kan komme hjem og bo hos forældremyndighedsindehaver igen (hjemgivelse), eller om barnet eller den unge fortsat skal være anbragt uden for hjemmet. Dette fremgår af børnestøttelovens § 5.

En anbringelse uden for hjemmet skal ophøre, og barnet eller den unge skal hjemgives, når målet med anbringelsen er opnået, eller når anbringelsen ikke længere opfylder sit formål. En anbringelse uden for hjemmet skal senest ophøre, når den unge fylder 18 år. Det følger af børnestøttelovens § 40.

§ 40. Støtteforanstaltninger, særlige støtteforanstaltninger og skærpede støtteforanstaltninger, jf. bestemmelserne i kapitlerne 7-9, samt enhver form for efterværn, skal opføre, når målene med dem er nået, eller når støtteforanstaltningerne ikke længere understøtter formålet med støtten.

Stk. 2. Støtteforanstaltninger efter denne Inatsisartutlov ophører i øvrigt, når barnet fylder 18 år, medmindre kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om iværksættelse af efterværn, jf. § 42.

Hvornår har kommunen pligt til at vurdere hjemgivelse?

Kommunen skal løbende tilpasse den støtte, som et barn eller en ung får, og støtten til barnet eller den unge skal som anført ovenfor ophøre, hvis formålet med støtten ikke længere er det samme, eller når målet med støtten er opnået.

Det betyder bl.a., at kommunen løbende har pligt til at vurdere, om barnet eller den unge fortsat skal være anbragt uden for hjemmet, eller om barnet eller den unge kan hjemgives.

Ønsker forældremyndighedsindehaver, at barnet eller den unge kommer hjem og bor igen, eller ønsker den unge over 15 år ikke længere at være anbragt, har kommunen altid pligt til at vurdere, om barnet eller den unge kan hjemgives. Dette gælder uanset, om barnet eller den unge er anbragt uden for hjemmet med eller uden samtykke (frivillig anbringelse eller tvangsanbringelse).

Har forældremyndighedsindehaver og den unge over 15 år tidligere samtykket til anbringelse uden for hjemmet, skal en anmodning om hjemgivelse anses som en tilbagekaldelse af dette samtykke.

Tilbagekalder forældremyndighedsindehaver et samtykke til anbringelse uden for hjemmet, skal kommunen tage stilling, om barnet eller den unge kan hjemgives, eller om anbringelsen skal fortsætte som en anbringelse uden samtykke efter reglerne i børnestøttelovens § 28. I sådanne tilfælde kan anbringelse af barnet eller den unge ikke opretholdes med hjemmel i børnestøttelovens § 27.

Har en ung over 15 år tidligere givet samtykke til anbringelsen, og trækker den unge dette samtykke tilbage, skal kommunen på samme måde tage stilling til, om den unge kan hjemgives, eller om anbringelsen skal fortsætte som en anbringelse uden samtykke efter reglerne i børnestøttelovens § 28. Heller ikke i sådanne tilfælde kan anbringelse af den unge opretholdes med hjemmel i børnestøttelovens § 27.

Er barnet eller den unge oprindeligt anbragt uden for hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedsindehaver og den unge over 15 år, kan kommunen beslutte, at anbringelsen skal opretholdes, selvom forældremyndighedsindehaver eller den unge over 15 år anmoder om hjemgivelse. Det kan ske, hvis kommunen vurderer, at betingelserne for

anbringelse uden for hjemmet uden samtykke fortsat er opfyldt. En sådan opretholdelse af anbringelsen uden for hjemmet sker efter reglerne i børnestøttelovens § 28.

Hvordan skal kommunen meddele en afgørelse?

I børnestøtteloven er der ingen regel om, at en afgørelse om hjemgivelse eller afslag på hjemgivelse skal meddeles skriftligt. Der gælder heller ikke nogen almindelig regel i forvaltningsretten om skriftlighed. Som udgangspunkt kan en afgørelse derfor meddeles mundtligt.

Det er dog god forvaltningsskik, at en særligt indgribende afgørelse meddeles skriftligt, og at en byrdefuld afgørelse, der er meddelt en part mundtligt, også bekræftes skriftligt.

Det er ombudsmandens opfattelse, at en afgørelse om hjemgivelse eller afslag på hjemgivelse er af stor betydning for både forældremyndighedsindehaver og barnet eller den unge. På den baggrund finder ombudsmanden, at en sådan afgørelse bør meddeles skriftligt, eller at afgørelsen meget hurtigt efter en mundtlig meddelelse også bliver bekræftet skriftligt. Dette gælder uanset, om forældremyndighedsindehaver og barnet eller den unge er enige i afgørelsen. Det fremgår af ombudsmandens udtalelse 2020-5.

Kommunens sagsbehandlingstid i sager om hjemgivelse

I børnestøtteloven er der ikke fastsat særlige frister for, hvor hurtigt en kommune skal træffe afgørelse, hvis forældremyndighedsindehaver anmoder om hjemgivelse af et barn eller en ung, der er anbragt uden for hjemmet. Der er heller ikke fastsat frister, hvis en ung over 15 år anmoder om at blive hjemgivet.

Der er endvidere ikke fastsat generelle regler for myndigheders sagsbehandlingstid, hverken i sagsbehandlingsloven eller anden lovgivning.

Det er ombudsmandens opfattelse, at det er meget indgribende at anbringe et barn eller en ung uden for hjemmet, og at sager om hjemgivelse derfor bør behandles med særlig hurtighed. På den baggrund finder ombudsmanden, at kommunen bør tage stilling til en anmodning om hjemgivelse indenfor uger eller højst få måneder. Det fremgår af ombudsmandens udtalelse 2019-2.

Ombudsmanden har i den forbindelse peget på, at forældremyndighedsindehaver er afskåret fra at klage over anbringelsen til Det Sociale Ankenævn under kommunens behandling af en anmodning om hjemgivelse, idet kommunen endnu ikke har truffet en afgørelse. Dette er ved særlig langvarig sagsbehandling i kommunen en væsentlig forringelse af forældremyndighedsindehavers retssikkerhed.

Det er tilsvarende en forringelse af barnets eller den unges retssikkerhed, da barnet eller den unge i dette tilfælde også er afskåret fra at klage over anbringelsen til Det Sociale Ankenævn.

Klagemuligheder

Kommunens afgørelse om anbringelse uden for hjemmet, hjemgivelse eller afslag på hjemgivelse af et barn eller en ung kan påklages til Det Sociale Ankenævn. Klage til Det Sociale Ankenævn skal indgives senest 6 uger fra afgørelsen.

Forældremyndighedsindehaver og barnet eller den unge kan indbringe Det Sociale Ankenævns afgørelse om anbringelse eller opretholdelse af anbringelse uden samtykke for Retten i Grønland. Sagen skal indbringes for retten indtil 4 uger efter afgørelsen.

Reglerne om adgangen til at klage over kommunens afgørelser efter børnestøtteloven følger af børnestøttelovens § 60 og § 8 i landstingsforordning nr. 11 af 12. november 2001 om socialvæsenets styrelse og organisation med senere ændringer.

Borgere i Qeqertarsuaq havde i marts mulighed for at tale med ombudsmandens medarbejdere.

OFFENTLIGGJORTE SAGER

Hvert år offentliggør ombudsmanden en række sager, som ombudsmanden har behandlet. Nedenfor følger en gennemgang af årets offentliggjorte sager, som kan læses i deres helhed i anonymiseret form på ombudsmandens hjemmeside www.ombudsmand.gl.

3.1 Mangelfuld journalisering medførte en for lang sagsbehandlingstid i sag om beregning af førtidspension (2020-1)

Den tidligere Qaasuitsup Kommunia traf i november 2015 afgørelse om, at en borger skulle modtage 1.817 kr. i førtidspension om måneden før skat i 2016. I december 2015 klagede borgeren til Det Sociale Ankenævn over Qaasuitsup Kommunias afgørelse.

Det Sociale Ankenævn traf i juli 2017 afgørelse om, at Qaasuitsup Kommunia havde beregnet størrelsen på førtidspensionen på et forkert grundlag og hjemviste afgørelsen til ny behandling.

Qaasuitsup Kommunia modtog Det Sociale Ankenævns afgørelse allerede i 2017 – formentlig både i juli og september – men kommunen fik ikke journaliseret afgørelsen korrekt, og derfor blev igangsættelsen af sagsbehandlingen væsentligt forsinket.

I februar 2019 traf Kommune Qeqertalik – der overtog sagen efter delingen af Qaasuitsup Kommunia den 1. januar 2018 – en ny afgørelse om, at borgeren skulle have modtaget 9.083 kr. i førtidspension om måneden før skat i 2016.

Kommune Qeqertalik oplyste under ombudsmandens behandling af sagen, at hverken sagsbehandlingstiden eller kommunens journalisering havde været tilfredsstillende eller i overensstemmelse med god forvaltningsskik.

Ombudsmanden var enig med kommunen i, at sagsbehandlingstiden havde været for lang. Der var efter ombudsmandens opfattelse tale om en kritisabel sagsbehandlingstid.

Ombudsmanden lagde bl.a. vægt på, at borgerens sag efter hjemvisningen samlet set havde været under behandling i kommunen i omkring halvandet år, og at der var tale om en forholdsvis enkel sag, som burde kunne have været behandlet langt hurtigere.

Ombudsmanden anså det for at være en skærpende omstændighed, at hverken Qaa-

suitsup Kommunua eller Kommune Qeqertalik foretog væsentlige sagsbehandlingskridt før januar 2019.

Ombudsmanden bemærkede, at korrekt journalisering ofte vil være en forudsætning for, at en myndighed kan opretholde tilstrækkeligt effektive erindringssystemer, der sikrer, at en sag ikke bliver glemt. Ombudsmanden forstod det sådan, at det netop var journaliseringsfejl i kommunen, der førte til, at sagsbehandlingstiden blev væsentligt forlænget.

(Udtalelse af 28. april 2020, j.nr. 2019-120-0054)

3.2 Kommune kunne ikke nedsætte en borgers underholdshjælp med tilbagevirkende kraft (2020-2)

I en udtalelse i 2019 udtalte ombudsmanden, at Kommuneqarfik Sermersooqs nedsættelse af en borgers underholdshjælp var i strid med gældende ret, fordi afgørelsen ikke var meddelt direkte til borgeren (2019-6).

Ombudsmanden fandt, at kommunens og Det Sociale Ankenævns håndtering af sagen havde været særdeles kritisabel, da ankenævnet havde opretholdt kommunens afgørelse om nedsættelse af underholdshjælp fra 2015.

Ankenævnet genoptog sagen og fandt, at kommunens afgørelse var ugyldig. Ankenævnet hjemviste sagen til kommunen, så kommunen kunne træffe en ny afgørelse.

Den 22. januar 2020 traf kommunen en ny afgørelse i sagen. Afgørelsen nedsatte borgerens underholdshjælp med virkning fra den 1. januar 2015.

Ombudsmanden iværksatte på den baggrund en undersøgelse af, om kommunen kunne nedsætte borgerens underholdshjælp med virkning fra før afgørelsen blev truffet (tilbagevirkende kraft).

Kommunen mente, at ankenævnets afgørelse om at hjemvise sagen pålagde kommunen at træffe afgørelsen med tilbagevirkende kraft.

Hverken ankenævnet eller ombudsmanden var enige i kommunens forståelse af ankenævnets afgørelse.

Ombudsmanden udtalte i den anledning, at der skal være en klar bemyndigelse fra lovgiver, hvis kommunen nedsætter en borgers underholdshjælp med tilbagevirkende kraft. Ombudsmanden fandt ikke, at der var lovgivning, der gav en sådan bemyndigelse til kommunen.

Efter ombudsmandens opfattelse havde kommunen derfor ikke hjemmel til at nedsætte borgerens underholdshjælp med virkning fra før afgørelsen blev truffet (en afgørelse med tilbagevirkende kraft). Ombudsmanden fandt kommunens afgørelse meget kritisabel.

Ombudsmanden henstillede, at kommunen genoptog sagen og behandlede den i lyset af ombudsmandens bemærkninger.

Kommuneqarfik Sermersooq meddelte ombudsmanden, at kommunen ikke ville følge henstillingen. Ombudsmanden medvirkede på den baggrund til, at borgeren fik fri proces til at føre en sag mod kommunen.

(Udtalelse af 31. august 2020, j.nr. 2020-907-0002)

3.3 Departement havde pligt til at overveje meroffentlighed, selvom aktindsigtsanmodning ikke opfyldte identifikationskravet i offentlighedsloven (2020-3)

Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet gav en borger afslag på en anmodning om aktindsigt.

Borgeren havde søgt om aktindsigt i de anmodninger om aktindsigt og besvarelser, som departementet havde modtaget og afgivet siden 1. januar 2017.

Departementet begrundede afslaget i, at identifikationskravet i offentlighedslovens § 4, stk. 3, ikke var opfyldt.

Identifikationskravet indebærer, at en anmodning om aktindsigt skal angive de dokumenter eller den sag, som den pågældende ønsker at blive gjort bekendt med.

Borgeren klagede til ombudsmanden over departementets afslag.

Departementet oplyste i forbindelse med ombudsmandens undersøgelse, at departementet ikke havde taget stilling til, om der trods identifikationskravets manglende opfyldelse alligevel kunne gives aktindsigt i videre omfang efter princippet om meroffentlighed i § 4, stk. 1, 2. pkt., i offentlighedsloven.

Departementet var af den opfattelse, at departementet ikke kunne eller skulle vurdere spørgsmålet om udlevering af sagsakter efter princippet om meroffentlighed, hvis identifikationskravet ikke var opfyldt.

Ombudsmanden var enig med departementet i, at identifikationskravet ikke var opfyldt. Efter ombudsmandens opfattelse ville en imødekommelse af borgerens ansøgning reelt indebære, at borgeren fik mulighed for at gennemse alle sager af en bestemt art, som departementet var i besiddelse af. Dette giver offentlighedsloven ikke borgeren ret til.

Ombudsmanden var derimod ikke enig i departementets forståelse af princippet om meroffentlighed. Ombudsmanden udtalte, at meroffentlighed kan vurderes, selvom identifikationskravet ikke er opfyldt. Herudover har myndigheden altid pligt til at overveje meroffentlighed, hvis ansøgeren anmoder om det.

Efter ombudsmandens opfattelse måtte borgerens gentagne anmodninger om aktindsigt anses som en begæring om meroffentlighed. Departementet havde derfor pligt til at overveje meroffentlighed.

Ombudsmanden anså det for kritisabelt, at departementet ikke havde overvejet meroffentlighed.

Ombudsmanden henstillede, at departementet genoptog sagen og overvejede, om borgeren kunne få aktindsigt i medfør af princippet om meroffentlighed.

Departementet meddelte efterfølgende ombudsmanden, at departementet ville genoptage sagen og i den forbindelse overveje, om borgeren kunne få aktindsigt i de pågældende dokumenter efter princippet om meroffentlighed.

Ombudsmanden modtog kort efter en kopi af departementets nye afgørelse.

(Udtalelse af 5. august 2020, j.nr. 2020-702-0002)

3.4 Ombudsmanden kunne ikke kritisere et departements afslag på aktindsigt (2020-4)

Departementet for Finanser gav en borger afslag på en anmodning om aktindsigt.

Borgeren havde søgt om aktindsigt i de anmodninger om aktindsigt og besvarelser, som departementet havde modtaget og afgivet siden 1. januar 2017. Departementet begrundede afslaget med, at identifikationskravet i offentlighedslovens § 4, stk. 3, ikke var opfyldt.

Departementet havde i afslaget på aktindsigt derudover overvejet, om borgeren, uanset at identifikationskravet ikke var opfyldt, alligevel kunne meddeles aktindsigt efter

princippet om meroffentlighed i offentlighedslovens § 4, stk. 1, 2. pkt. Dette havde departementet imidlertid ikke fundet var tilfældet.

Identifikationskravet indebærer, at en anmodning om aktindsigt skal angive de dokumenter eller den sag, som den pågældende ønsker at blive gjort bekendt med.

Borgeren klagede til ombudsmanden over afslaget på anmodning om aktindsigt.

Ombudsmanden var enig med departementet i, at identifikationskravet ikke var opfyldt. Efter ombudsmandens opfattelse ville en imødekommelse af borgerens ansøgning reelt indebære, at borgeren fik mulighed for at gennemse alle sager af en bestemt art indenfor departementets område. Dette giver offentlighedsloven ikke en borger ret til.

Ombudsmanden fandt, at der ikke forelå særlige omstændigheder der gjorde, at ombudsmanden havde grundlag for at kritisere departementets beslutning om ikke at give aktindsigt efter meroffentlighedsprincippet.

Ombudsmanden bemærkede desuden, at den imødekommenhed, som en myndighed særligt bør udvise overfor repræsentanter for pressen i forbindelse med vurderingen af meroffentlighed ikke omfatter forskere.

(Udtalelse af 6. august 2020, j.nr. 2020-702-0001)

3.5 Flere fejl i tre afgørelser om hjemgivelse af børn anbragt uden for hjemmet (2020-5)

Ombudsmanden iværksatte i 2019 en undersøgelse af Avannaata Kommunias behandling af sager om hjemgivelse af børn anbragt uden for hjemmet.

Undersøgelsen blev iværksat i medfør af ombudsmandslovens § 15, stk. 2, hvorefter ombudsmanden kan gennemføre generelle undersøgelser af en myndigheds behandling af sager.

Undersøgelsen var bl.a. en opfølgning på ombudsmandens udtalelse 2019-2, som omhandlede en hjemgivelsessag, hvor den tidligere Qaasuitsup Kommunia og efterfølgende Avannaata Kommunia brugte mere end 5 år på at tage stilling til, om et barn kunne hjemgives. 2019-2 kan findes på ombudsmandens hjemmeside.

På baggrund af møder i 2020 med Avannaata Kommunias lokalforvaltning valgte ombudsmanden at undersøge tre afgørelser om hjemgivelse.

I en af afgørelserne opretholdt kommunen en anbringelse af et 15-årigt barn uden for hjemmet efter reglerne om anbringelse med samtykke, selvom barnet havde udtrykt ønske om at blive hjemgivet.

Ombudsmanden udtalte, at når kommunen opretholder en anbringelse af et 15-årigt barn uden for hjemmet efter reglerne om anbringelse med samtykke, så skal kommunen også indhente samtykke fra barnet selv og ikke alene fra forældremyndighedsindehaver.

Ombudsmanden fandt derfor, at anbringelsen kun kunne opretholdes efter reglerne om anbringelse uden samtykke og udtalte, at opretholdelsen efter de forkerte regler var en alvorlig og kritisabel fejl.

Ombudsmanden fandt desuden, at kommunen havde begået fejl i alle tre sager vedrørende meddelelse og begrundelse.

Ifølge ombudsmanden var der imidlertid ikke grund til, at kommunen genoptog de tre sager, da børnene efterfølgende var blevet hjemgivet.

Det var ombudsmandens opfattelse, at der ikke var tale om enkeltstående fejl, men at i hvert fald nogle af fejlene opstod, fordi sagerne blev behandlet i overensstemmelse med den praksis, som kommunen almindeligvis følger i hjemgivelsessager.

Ombudsmanden opfordrede derfor Avannaata Kommunua til at undersøge, om kommunens sagsgange er tilrettelagt på en måde, der sikrer, at kommunen ved behandlingen af hjemgivelsessager i fornødent omfang får taget stilling til:

- a)** om en anmodning om hjemgivelse betyder, at en anbringelse uden for hjemmet kun kan opretholdes efter reglerne om anbringelse uden samtykke,
- b)** om en afgørelse om hjemgivelse eller afslag på hjemgivelse bør meddeles skriftligt til både det anbragte barn og barnets forældre og
- c)** om en afgørelse om hjemgivelse eller afslag på hjemgivelse skal indeholde en begrundelse og en klagevejledning.

Avannaata Kommunua oplyste ved e-mail af 1. december 2020 ombudsmanden om, at kommunen arbejder på et internt notat om arbejdsgange og kompetencer på børneområdet. Kommunen vil i den forbindelse medtage instrukser til sagsbehandling, der skal sikre, at kommunen i fornødent omfang får taget stilling til de anførte pkt. a)-c) i ombudsmandens udtalelse.

Ombudsmanden meddelte den 8. december 2020 Avannaata Kommunua, at ombudsmanden tog kommunens svar til efterretning og afsluttede sagen.

(Udtalelse af 22. oktober 2020, j.nr. 2020-909-0002)

3.6 Manglende kundgørelse af kommunale vedtægter (2020-6)

Ombudsmanden har på baggrund af en tidligere klagesag af egen drift undersøgt kundgørelse af Qeqqata Kommunias kommunale vedtægter.

Ombudsmanden fandt, at kommunen i perioden 2014-2020 ikke har fået kundgjort en række af kommunens kommunale vedtægter i overensstemmelse med gældende ret, da vedtægterne ikke er blevet kundgjort på hjemmesiden www.naalakkersuisut.gl, som fastsat i selvstyrets bekendtgørelse nr. 1 af 2. januar 2014 om elektronisk kundgørelse.

Dette fandt ombudsmanden kritisabelt.

Kundgørelse er en central og grundlæggende del af lovgivningsprocessen, der skal sikre, at der skabes en officiel kilde til information om lovreglers nøjagtige ordlyd.

Kommunen var enig i ombudsmandens betragtninger herom og oplyste, at kommunen vil ændre forretningsgangene, således at kommunen sikrer, at kommunens nuværende og fremtidige vedtægter bliver kundgjort i henhold til gældende ret.

Dette tog ombudsmanden til efterretning.

Ombudsmanden har sendt en kopi af sin udtalelse til de fire andre kommuner til orientering.

(Udtalelse af 24. november 2020, j.nr. 2020-907-0001)

3.7 Opfølgning på sager omtalt i tidligere beretninger

2019-5 På forespørgsel havde Departementet for Finanser oplyst ombudsmanden om, at en afgørelse om afskedigelse truffet af Økonomi- og Personalestyrelsen kunne påklages til departementet, da styrelsen er en selvstændig administrativ myndighed.

Det fremgår af § 3, stk. 1, 1. pkt., i selvstyrets bekendtgørelse om forretningsorden for Naalakkersuisut, at Naalakkersuisut bistås af en administration, der organiseres som en enhedsforvaltning. Ombudsmanden fandt, at dette kunne forlede læseren til at anse Departementet for Finanser og Økonomi- og Personalestyrelsen for at være en og samme myndighed.

For at sikre den fornødne klarhed og undgå misforståelser om myndighedsstrukturen

orienterede ombudsmanden Formandens Departement om sagen og foreslog departementet at tydeliggøre myndighedsstrukturen.

Da ombudsmanden trods to skriftlige rykkere til Formandens Departement i 2020 ikke modtog nogen reaktion på sine henvendelser til departementet, orienterede ombudsmanden Lovudvalget i Inatsisartut om sagen. Formanden for Lovudvalget udtrykte på den baggrund i et brev til Formandens Departement forståelse for, at bemandsingssituation i Lovafdelingen, kombineret med et ekstraordinært arbejdspress som følge af Covid-19-situationen kan have forsinket en imødekommelse af ombudsmandens opfordring.

På et møde med Lovudvalget i Inatsisartut redegjorde ombudsmanden for sagen og oplyste, at der fortsat ikke var kommet nogen reaktion fra Formandens Departement. Efter mødet modtog ombudsmanden kopi af et svarnotat, som Formanden for Naalakkersuisut havde sendt til Inatsisartut. Ombudsmanden forstod svarnotatet sådan, at formanden mener, at der på baggrund af et revideret cirkulære om Grønlands Selvstyres personaleadministrative ansvar og kompetence og et revideret cirkulære om Naalakkersuisut og ressortfordelingen ikke længere er uklarhed om, hvordan rekursadgangen er - hverken generelt eller for personalesager.

Ombudsmanden gav på den baggrund i et brev til Lovudvalget, som blev sendt med kopi til Formandens Departement, udtryk for ikke at være enig med Formanden for Naalakkersuisut. Ombudsmanden bemærkede, at de to cirkulærer ikke afklarer rekursadgangen - hverken generelt eller for personalesager.

Ombudsmanden blev herefter orienteret om, at Formanden for Naalakkersuisut for god ordens skyld har bedt Formandens Departement om at gennemgå forretningsordenen for Naalakkersuisut for at sikre, at der ikke er nogen uoverensstemmelser i forretningsordenen og de øvrige regler på området.

Ved årets udgang havde ombudsmanden ikke hørt yderligere fra Formandens Departement.

Ombudsmanden behandler hvert år en lang række sager, som ikke bliver offentliggjort på ombudsmandens hjemmeside. I dette afsnit omtales en række ikke offentliggjorte sager, som ombudsmanden har behandlet i 2020.

4.1 Ombudsmandens kompetence vedrørende statens forvaltning i Grønland

Ombudsmandens virksomhed omfatter bl.a. alle dele af den offentlige forvaltning under Grønlands Selvstyre og kommunerne. Det fremgår af ombudsmandslovens § 7.

I overensstemmelse hermed fremgår det af bemærkningerne til ombudsmandsloven, at statens forvaltning i Grønland ikke er undergivet ombudsmandens kompetence, men er omfattet af Folketingets Ombudsmands kompetence.

Det betyder, at ombudsmanden ikke behandler klager over de danske myndigheder i Grønland - de såkaldte rigsmyndigheder.

Ombudsmanden modtager dog løbende klager over de danske myndigheder i Grønland. I 2020 modtog ombudsmanden bl.a. en klage over afgørelser truffet af henholdsvis Center for Arbejdsskader og Ankestyrelsen.

Ombudsmanden redegjorde for, at der efter lovgivningen var tale om danske myndigheder og afviste på den baggrund at behandle klagen. Ombudsmanden oversendte herefter klagen til behandling ved Folketingets Ombudsmand.

(J.nr. 2020-312-0009)

4.2 Uenighed om sagens faktiske omstændigheder

Ombudsmanden modtager i sjældne tilfælde klager vedrørende selvstyret eller kommunernes forvaltning, som er omfattet af ombudsmandens kompetence, men hvor sagens parter er uenige om sagens faktiske omstændigheder.

I sådanne sager må ombudsmanden nogle gange henvise sagens parter til at søge sagen

afklaret ved domstolene. Dette sker under henvisning til, at ombudsmandens sagsbehandling i klagesager som altovervejende hovedregel foregår på skriftligt grundlag, og at ombudsmanden derfor normalt ikke har mulighed for at afhøre vidner.

Et eksempel herpå var en henvendelse fra en borger, der klagede over et departements afgørelse i en sag om hundehold. Borgeren skrev bl.a. i klagen til ombudsmanden, at borgerens nabo igennem en lang årrække havde haft hundehold uden en gyldig arealtildeling, idet der ikke forelå en skriftlig afgørelse eller et notat om arealtildelingen, ligesom der ikke var foretaget høring af naboerne.

Ombudsmanden indhentede sagens akter og en udtalelse fra myndigheden. Udtalelsen blev efterfølgende sendt i partshøring hos borgeren.

Efter en gennemgang af sagen besluttede ombudsmanden at afslutte sin behandling af sagen.

Ombudsmanden begrundede bl.a. sin beslutning med, at sagens parter havde afgørende forskellige opfattelser af sagens faktiske omstændigheder.

På trods af en gennemgang af sagens akter fandt ombudsmanden, at akterne ikke bidrog til en afklaring af sagens faktiske omstændigheder. Ombudsmanden fandt det på den baggrund ikke muligt at vurdere sagen retligt uden en afklaring af, hvad der faktisk var sket i sagen. Det var derfor ombudsmandens vurdering, at sagen ikke lod sig vurdere inden for rammerne af en ombudsmandsundersøgelse, og at parterne måtte søge sagen afklaret ved domstolene.

Der henvises i øvrigt til artiklen "Tilstrækkelig anledning til undersøgelse" af chefkonsulent Lasse Risager optrykt under pkt. 3.3 i ombudsmandens beretning for 2016.

(J.nr. 2018-521-0017)

4.3 Offentligt ansattes ytringsfrihed

En advokat klagede i 2020 på vegne af en borger over, at en kommune havde meddelt borgeren en mundtlig advarsel.

Borgeren var ansat som skolelærer i en kommune, og den mundtlige advarsel var meddelt, fordi skolelæreren havde skrevet et læserbrev i en avis. Kommunen mente, at læserbrevet havde givet anledning til tvivl blandt forældre og elever om, hvorvidt skolelæreren havde ytret sig som privatperson eller på skolens vegne.

På baggrund af klagen valgte ombudsmanden at iværksætte en undersøgelse af sagen, og bad i den anledning kommunen om en udtalelse til sagen og en redegørelse for kommunens retlige overvejelse om offentligt ansattes ytringsfrihed.

Kommunen meddelte på den baggrund ombudsmanden, at kommunen havde besluttet at trække den mundtlige advarsel til skolelæreren tilbage. Kommunen skrev bl.a., at kommunen havde vurderet, at skolelæreren havde ytret sig som privatperson, og at læserbrevet lå inden for rammerne af offentligt ansattes ytringsfrihed.

Ombudsmanden valgte på den baggrund at afslutte sin undersøgelse af sagen.

(J.nr. 2020-321-0013)

Offentligt ansattes ytringsfrihed

Der er forskel på, hvad en offentligt ansat må udtale sig om, alt afhængig af, om den offentligt ansatte udtaler sig som privatperson eller på myndighedens vegne. Der gælder således en række overordnede principper for offentligt ansattes ytringsfrihed. Ytrer den ansatte sig på myndighedens vegne, må myndigheden gerne bestemme, hvem der udtaler sig, og hvad vedkommende skal sige. Ytrer den ansatte sig som privatperson, har den ansatte en vidtstrakt ytringsfrihed, der dog er underlagt visse begrænsninger. Offentligt ansatte skal f.eks. være opmærksomme på, at de ikke bryder deres tavshedspligt.

Der henvises i øvrigt til artiklen "Sagen om den kritiske embedsmand" af specialkonsulent Franz Amdi Hansen, der er optrykt i ombudsmandens beretning for 2017 og ombudsmandens udtalelse om samme sag, som ligeledes er optrykt i beretningen for 2017 under titlen "Offentligt ansattes ytringsfrihed".

4.4 Vigtigheden af rettidig indgivelse af klage

Hvis en borger ønsker at klage, er det vigtigt at overholde fastsatte klagefrister.

Det erfarede en borger som klagede til ombudsmanden over, at Det Sociale Ankenævn havde afvist at behandle borgerens klage over en kommunal afgørelse. Det Sociale Ankenævn havde afvist at behandle klagen, idet borgeren ikke havde overholdt en klagefrist på 6 uger for den pågældende afgørelse.

Ifølge § 13 i ombudsmandsloven kan klager til ombudsmanden over forhold, som kan påklages til anden forvaltningsmyndighed, ikke indgives, før den øverste administra-

tive myndighed har truffet afgørelse om forholdet. Det følger af et princip om, at konflikter mellem forvaltningen og borgeren bør søges løst parterne imellem, før ombudsmanden inddrages i sagen.

Ud fra det princip skal en borger ikke kunne vælge at klage til ombudsmanden som alternativ til en administrativ klagemulighed. Det fremgår af bemærkningerne til § 13 i ombudsmandsloven.

Før ombudsmanden afviser at behandle en sådan klage, vil ombudsmanden altid vurdere, om der er andre forhold, som har ført til at borgeren har indgivet sin klage for sent til rekursinstansen, f.eks. manglende eller forkert klagevejledning.

I den konkrete sag afviste ombudsmanden efter fast praksis at behandle klagen, da borgeren ikke havde udnyttet den administrative rekursmulighed inden for den i loven fastsatte klagefrist, før borgeren klagede til ombudsmanden.

(J.nr. 2020-120-0067)

4.5 Når sagen behandles af domstolene

I 2020 modtog ombudsmanden en klage fra et par over en kommunes sagsbehandling i forbindelse med kommunens anbringelse af kvindens særbarn og parrets fællesbarn uden for hjemmet.

Parret klagede over, at de kun havde modtaget mundtlige afgørelser fra kommunen på deres mange anmodninger om hjemgivelse af begge børn, uanset at parret havde anmodet kommunen om at træffe skriftlige afgørelser.

Under behandlingen af parrets klage, blev ombudsmanden opmærksom på, at der verserede en retssag vedrørende anbringelsen af kvindens særbarn. Ombudsmanden fandt det derfor rigtigst ikke at tage stilling til spørgsmålet om hjemgivelse af særbarnet.

Der var ingen verserende retssag om hjemgivelse af fællesbarnet, hvorfor ombudsmanden valgte at behandle parrets klage vedrørende dette barn. Ud fra sagens akter stod det dog ikke klart, hvornår parret senest havde anmodet kommunen om hjemgivelse.

Ombudsmanden fandt derfor, at kommunen burde have mulighed for at forholde sig til parrets anmodning om hjemgivelse af deres fællesbarn og anmodede på den baggrund kommunen om at tage stilling til parrets anmodning om hjemgivelse, og om at træffe en skriftlig afgørelse i overensstemmelse med sagsbehandlingslovens regler herom.

Ombudsmanden henviste endvidere til udtalelsen nr. 2019-2, som omhandler Avanaata Kommunias sagsbehandlingstid i forbindelse med en sag om hjemgivelse af et barn, der var anbragt udenfor hjemmet.

(J.nr. 2020-142-0040)

Generelt om ombudsmandens kompetence i forhold til domstolene

Ombudsmand for Inatsisartuts virksomhed omfatter alle dele af den offentlige forvaltning under Grønlands Selvstyre og kommunerne. Det fremgår af § 7, stk. 1, i ombudsmandsloven.

Domstolene i Grønland er ikke en del af den offentlige forvaltning, og ombudsmanden har således ingen kompetence overfor domstolene.

I sager, hvor der allerede er en verserende retssag, vil ombudsmanden derfor som udgangspunkt afvise at behandle klagen, idet ombudsmanden finder det rigtigst ikke at forholde sig til spørgsmål, som vil blive behandlet ved domstolene.

4.6 Mulighed for fagretlig behandling i sager om afskedigelse eller bortvisning

Ombudsmanden modtog i 2020 adskillige klager om afskedigelse og bortvisning.

En af disse sager handlede om en kommunes afskedigelse af en medarbejder i prøvetiden, mens en anden sag handlede om en kommunes bortvisning af en medarbejder.

Begge klagere var ansat efter en kollektiv overenskomst, og begge var medlem af en faglig organisation.

I den ene overenskomst fremgik det, at

"Uoverensstemmelser behandles efter reglerne i Hovedaftalen mellem Grønlands Selvstyre og [...] om behandling af faglig strid."

Yderligere fremgik det af hovedaftalen, at

"[O]pnås der ikke ved de [...] nævnte forhandlinger en løsning af striden, afgøres uoverensstemmelsen ved voldgift, hvis en af overenskomstparterne forlanger det."

I den anden overenskomst fremgik det, at parterne havde mulighed for at få prøvet spørgsmål om afskedigelse ved et afskedigelsesnævn. Det fremgik yderligere, at

"[E]nhver uenighed om forståelsen af denne aftale eller af en kollektiv overenskomst, kan af parterne søges bilagt ved mægling, evt. ved voldgift [...]."

Ombudsmanden forstod det sådan, at der i begge sager var mulighed for fagretlig behandling af de ansættelsesretlige spørgsmål.

På den baggrund afviste ombudsmanden at behandle begge klager med henvisning til § 14, stk. 1, i ombudsmandsloven. Efter denne bestemmelse afgør ombudsmanden, om en klage giver tilstrækkelig anledning til undersøgelse.

Baggrunden for beslutning om ikke at behandle klagerne var navnlig, at klagerne havde mulighed for at få behandlet det forhold, som de klagede over, i det fagretlige system. Hvorvidt klagerne ønskede at benytte sig af muligheden for fagretlig behandling, var ikke afgørende.

Ombudsmanden bemærkede endvidere, at kerneområdet for ombudsmandens virksomhed er at påse, at den offentlige forvaltning overholder de offentligretlige regler. Uden for kerneområdet falder derfor som udgangspunkt det arbejdsretlige område, der typisk er karakteriseret ved at være reguleret af aftaler. Hertil kommer, at overenskomster er indgået mellem i princippet ligestillede parter, hvor ombudsmanden kun har kompetence overfor den ene part, nemlig den offentlige arbejdsgiver, Selvstyret.

(J.nr. 2020-323-0079 og 2020-324-0022)

Ombudsmandens praksis i sager om afskedigelse

Det er ombudsmandens praksis som udgangspunkt ikke at undersøge sager om afskedigelse, hvis de fagretlige regler giver mulighed for, at klagers faglige organisation kan eller kunne have prøvet sagen ved et afskedigelsesnævn. Det fremgår af artiklen "Tilstrækkelig anledning til undersøgelse" af chefkonsulent Lasse Risager, som er optrykt i ombudsmandens beretning fra 2016. Det er i den forbindelse uden betydning, om den faglige organisation ikke ønsker at indbringe sagen for et afskedigelsesnævn, eller om muligheden for en sådan indbringelse er fortabt på grund af passivitet.

I øvrigt henvises til artiklen "Ombudsmandens kompetence i sager, der vedrører arbejdsretlige forhold" af fuldmægtig Maria Louise Mikkelsen, som er optrykt i beretningen for 2012.

4.7 Når sagen er blevet behandlet i det fagretlige system

I løbet af 2020 modtog ombudsmanden en klage over afskedigelse, hvor sagen på klagers initiativ tidligere havde været indbragt for det fagretlige system. Her havde et afskedigelsesnævn tilkendegivet nævnets opfattelse af sagen, som ikke gav klageren medhold i sin påstand om bl.a. usaglig afskedigelse.

Borgeren ønskede at klage til ombudsmanden over den tilkendegivelse, som afskedigelsesnævnet havde fremsat.

Ombudsmanden afviste at behandle klagen med henvisning til § 7, stk. 1, i ombudsmandsloven. Det fremgår af denne bestemmelse, at ombudsmandens virksomhed omfatter alle dele af den offentlige forvaltning under Grønlands Selvstyre og kommunerne.

Et afskedigelsesnævn er ikke omfattet af den offentlige forvaltning, og ombudsmanden har derfor ikke kompetence overfor afskedigelsesnævnet. I den sammenhæng bemærkede ombudsmanden, at et afskedigelsesnævn ikke er reguleret i lovgivningen, men derimod reguleret i den overenskomst, som klageren var omfattet af, og som gav mulighed for fagretlig behandling.

Ombudsmanden fandt endvidere, at behandling af en sag i et afskedigelsesnævn må anses for at være en retssikkerhedsmæssigt fuldt ud betryggende prøvelse af sagen.

(J.nr. 2020-323-0007)

Det fagretlige system

Det fagretlige system består bl.a. af faglig voldgift og afskedigelsesnævn, som kan behandle sager af arbejdsretlig karakter. Fortolkningsspørgsmål af overenskomster eller hovedaftaler behandles ofte i en faglig voldgiftsret.

Mange overenskomster og hovedaftaler indeholder desuden bestemmelser om adgangen til at prøve afskedigelsesspørgsmål ved et afskedigelsesnævn, der med hensyn til procedure og sagsbehandling i praksis fungerer på samme måde som en faglig voldgiftsret.

Derudover henvises til Ole Krarup og Jørgen Matthiassen, *Afskedigelsesret* (1984), s. 12 ff.

4.8 Særlig låseanordning på institution for personer med handicap

I forbindelse med ombudsmandens inspektion af en institution for personer med handicap konstaterede inspektionsholdet, at institutionen havde opsat to såkaldte kombinationslåse. Låsene bestod af en skudrigel med en 4-cifret kombinationslås. De tal på låsene, som til sammen udgjorde den korrekte kode, var malet røde. Låsene var opsat på en yderdør og en indvendig tremmedør, der var sat på en trappe fra stueetagen til 1. sal.

Ombudsmanden valgte ikke at behandle emnet i inspektionsrapporten, men at udskille forholdet til nærmere behandling i en særskilt sag. Ombudsmanden bad i den anledning det daværende Departement for Sociale Anliggender og Justitsområdet og institutionen om en udtalelse.

Ombudsmanden bad departementet om særligt at forholde sig til, om der efter departementets opfattelse var hjemmel til at opsætte de omtalte kombinationslåse, eller hvad det i modsat fald gav departementet anledning til at overveje i forhold til de opsatte kombinationslåse.

Ombudsmanden henviste i brevet til departementet og institutionen til § 31 i magtanvendelsesloven, der indeholder en række bestemmelser om såkaldte "særlige døråbnerre", der kan anvendes ved yderdøre.

Det fremgår af § 31, stk. 5, at en særlig døråbner kan omfatte dobbelte dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende. Foranstaltningen må ikke have karakter af en egentlig aflåsningsmekanisme, men må alene virke forsinkende på beboerens frie færden.

Ombudsmanden henviste i brevet til departementet endvidere til lovbemærkningerne til magtanvendelseslovens § 31. Heraf fremgår det, at det ikke er lovligt at anvende kodelås, der forudsætter indtastning af en særlig kode for, at døren kan åbnes, når beboeren ikke har forudsætninger for at indtaste koden. Ligeledes er det ikke lovligt at anvende aflåsning af udgangsdøren med henblik på at tilbageholde beboeren i boligen.

Departementet svarede ombudsmanden, at der efter departementets opfattelse ikke er hjemmel til at anvende de opsatte kombinationslåse. Departementet havde derfor påbudt institutionen at fjerne de to kombinationslåse.

Kombinationslåsene var herefter blevet fjernet.

Ombudsmanden noterede sig det oplyste og foretog på den baggrund ikke yderligere i sagen.

(J.nr. 2019-909-0022)

MEDDELELSER EFTER OMBUDSMANDSLOVENS § 11

Af ombudsmand Vera Leth

Efter § 11 i ombudsmandsloven skal jeg give Inatsisartut og Naalakkersuisut meddelelse, hvis jeg bliver opmærksom på mangler ved gældende love vedtaget af Inatsisartut, gældende landstingslove, landstingsforordninger eller administrative bestemmelser. Tilsvarende skal jeg give kommunalbestyrelsen meddelelse med hensyn til mangler ved kommunale bestemmelser.

Efter denne bestemmelse gav jeg den 29. april 2020 meddelelse til Lovudvalget i Inatsisartut og Naalakkersuisut om en fortsat uoverensstemmelse mellem den grønlandske og danske version af § 31, stk. 4, i magtanvendelsesloven på trods af, at jeg tidligere havde givet meddelelse om uoverensstemmelsen.

Baggrunden for min meddelelse var, at jeg den 21. december 2018 meddelte Lovudvalget i Inatsisartut og Naalakkersuisut om en uoverensstemmelse mellem den grønlandske og danske version af § 20, stk. 1, og § 31, stk. 4, i magtanvendelsesloven. Meddelelsen er nærmere omtalt under pkt. 5 i min beretning for 2018.

Naalakkersuisut sendte i 2019 et lovforslag i høring, som indeholdt rettelser af de uoverensstemmelser, som jeg havde givet meddelelse om i mit brev af 21. december 2018. Naalakkersuisut fremsatte lovforslaget til behandling på Inatsisartuts efterårs-samling 2019.

Ved brev af 22. august 2019 gav jeg meddelelse om, at jeg havde konstateret uoverensstemmelse mellem den grønlandske og danske version af magtanvendelseslovens § 36, stk. 5. Meddelelsen er nærmere omtalt under pkt. 5 i min beretning for 2019.

Til brug for Inatsisartuts behandling af det fremsatte lovforslag på efterårssamlingen udarbejdede Naalakkersuisut et rettelsesblad, som indeholdt en rettelse af uoverensstemmelsen, som jeg havde givet meddelelse om i mit brev af 22. august 2019. Imidlertid blev ordlyden af § 31, stk. 4, samtidig fejlagtigt ændret, så § 31, stk. 4, nu igen fik samme ordlyd som i den oprindelige magtanvendelseslov.

Inatsisartut vedtog herefter inatsisartutlov nr. 20 af 7. november 2019 om ændring af inatsisartutlov om magtanvendelse inden for det sociale område (sproglig præcisering af § 20, stk. 1, § 31, stk. 4, og § 36, stk. 5, i den grønlandske lovtekst).

Vedtagelse af inatsisartutlov nr. 20 af 7. november 2019 om ændring af inatsisartutlov om magtanvendelse inden for det sociale område rettede således ikke de uoverensstemmelser vedrørende § 31, stk. 4, som jeg gav meddelelse om ved mit brev af 21. december 2018. I den grønlandske version af bestemmelsen er formuleringerne "ved yderdøre" og "i en afgrænset periode" således fortsat udeladt.

I marts rejste et inspektionshold fra ombudsmanden til Qeqertarsuaq for at besøge Alderdomshjemmet i Qeqertarsuaq.

Generelt om inspektioner

Formålet med ombudsmandens inspektioner er at undersøge, om de enkelte institutioner tager sig godt af beboerne og overholder de regler, der gælder for den enkelte institution. Under inspektionerne ser inspektionsholdet også på lokaler og indretning generelt. Inspektionsholdet har også samtaler med både ledelse, medarbejdere, beboere og pårørende til beboere.

Almindeligvis bliver institutionerne varslet skriftligt i god tid forud for en inspektion, men ombudsmanden kan også gennemføre uanmeldte inspektioner.

Inspektionerne gennemføres af et inspektionshold fra ombudsmanden. Ombudsmanden inviterer Børnerettighedsinstitutionen, MIO, og Handicaptalsmandsinstitutionen, Tilioq, til at deltage i de inspektioner, hvor ombudsmanden skønner, at det er relevant.

Efter en inspektion udarbejder ombudsmanden en rapport. Heri beskrives, hvilke problemstillinger inspektionsholdet blev opmærksom på under besøget. Endvidere fremgår ombudsmandens anbefalinger til den enkelte institution af inspektionsrapporten.

Derudover kan en inspektion give anledning til, at ombudsmanden henvender sig til selvstyrets myndigheder eller til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor institutionen ligger.

Oversigt over inspektioner i 2020

Nedenfor følger en oversigt over årets inspektioner efterfulgt af en kort omtale af hver inspektion. Inspektionsrapporterne kan læses i deres helhed på ombudsmandens hjemmeside www.ombudsmand.gl.

Dato	Institution	Institutionstype	Tilioq eller MIO deltog	Antal samtaler med beboere	Antal samtaler med medarbejdere	Antal samtaler med pårørende
4. og 5. marts 2020	Alderdomshjemmet i Qeqertarsuaq	Alderdomshjem		7	3	7
10., 11. og 12. juni 2020	Gertrud Rask Minde i Sisimut	Institution for børn og unge med handicap	Tilioq	10	11	2
12. og 13. august 2020	Utoqqaat Illuat i Nuuk	Alderdomshjem		1	5	0

Alderdomshjemmet i Qeqertarsuaq

Den 4. og 5. marts 2020 gennemførte et inspektionshold fra ombudsmanden en varslet inspektion af den kommunale institution Alderdomshjemmet i Qeqertarsuaq.

Det fremgår bl.a. af rapporten, at det var ombudsmandens overordnede indtryk, at alderdomshjemmet tilbyder trygge rammer for beboerne. De syv beboere og syv pårørende, som inspektionsholdet talte med, gav udtryk for stor tilfredshed med alderdomshjemmets ledelse og institutionens rammer.

Under inspektionen oplyste ledelsen på alderdomshjemmet, at ledelsen var bekendt med, at der var udstedt regler om magtanvendelse inden for det sociale område, og at ledelsen havde læst magtanvendelsesloven. Efter gennemlæsning af loven stod det ikke ledelsen klart, hvad reglerne i magtanvendelsesloven i praksis betød for udførelsen af arbejdet på alderdomshjemmet.

Ledelsen oplyste herunder, at ledelsen ikke var bekendt med i hvilke situationer, der skal indhentes en afgørelse fra kommunalbestyrelsen og hvornår, der skal foretages indberetning ved anvendelse af magt.

Inspektionsholdet fik ud fra samtalerne under inspektionen overordnet det indtryk, at både alderdomshjemmets ledelse og personale er meget opmærksomme på i videst muligt omfang at undgå magtanvendelse overfor beboerne. Det var dog ombudsmandens opfattelse, at denne opmærksomhed ikke bundede i et tilfredsstillende kendskab til reglerne på området.

På baggrund af de oplysninger, som inspektionsholdet modtog, konkluderede ombudsmanden, at alderdomshjemmets ledelse og personale ikke havde et tilstrækkeligt kendskab til reglerne i magtanvendelsesloven. Det var efter ombudsmandens opfattelse behov for at styrke kendskabet til magtanvendelsesloven.

Ombudsmanden fandt, at der herved var sket en afgørende svækkelse af beboernes retssikkerhed. Ombudsmanden betegnede dette som uacceptabelt og yderst kritisabelt.

Ombudsmanden orienterede derfor kommunalbestyrelsen i Kommune Qeqertalik og Lovudvalget i Inatsisartut om forholdene under henvisning til ombudsmandslovens § 23 om "fejl eller forsømmelser af større betydning".

Kommune Qeqertalik fremkom med bemærkninger til et udkast til inspektionsrapport, som indeholdt både beskrivelse af allerede iværksatte tiltag foretaget efter inspektionens gennemførelse og påtænkte initiativer for at rette op på de i inspektionsrapporten påpegede forhold.

På baggrund af Kommune Qeqertaliks bemærkninger anså ombudsmanden herefter sagen om inspektion af alderdomshjemmet for afsluttet.

Gertrud Rask Minde i Sisimiut

Den 10.-12. juni 2020 gennemførte et inspektionshold fra ombudsmanden en varslet inspektion af den selvstyrejede institution, Gertrud Rask Minde, i Sisimiut. Den 11. december 2020 blev et udkast til inspektionsrapport sendt til Gertrud Rask Minde og Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet.

Ombudsmanden havde ikke modtaget bemærkninger til udkastet ved udgangen af 2020. Den endelige udgave af rapporten vil derfor først foreligge i 2021.

Utoqqaat Illuat i Nuuk

Den 12. og 13. august 2020 gennemførte et inspektionshold fra ombudsmanden en varslet inspektion af den kommunale institution, Utoqqaat Illuat, i Nuuk. Den 22. oktober 2020 blev et udkast til inspektionsrapport sendt til Utoqqaat Illuat og Kommuneqarfik Sermersooq.

Ombudsmanden modtog institutionens bemærkninger til udkastet den 17. november 2020. Ombudsmanden havde ved årets udgang ikke modtaget Kommuneqarfik Sermersooqs bemærkninger til udkastet, og den endelige udgave af rapporten vil derfor først foreligge i 2021.

Najugaqarfik Elisibannuaq i Maniitsoq (Besøgt i 2019)

Den 20. og 21. maj 2019 gennemførte et inspektionshold fra ombudsmanden en varslet inspektion af den selvstyrejede institution, Najugaqarfik Elisibannuaq, i Maniitsoq. Den 6. september 2019 blev et udkast til en rapport om inspektionen sendt til Elisibannuaq og det daværende departement for Sociale Anliggender og Justitsområdet.

Ombudsmanden modtog den 9. marts 2020 departementets og Elisibannuaqs samlede bemærkninger udarbejdet af Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold. Den 28. april 2020 sendte ombudsmanden sin rapport om inspektionen til Elisibannuaq.

Det fremgår bl.a. af rapporten, at ombudsmanden overordnet fik et positivt indtryk af Elisibannuaq som en institution, hvor ledelsen har fokus på at skabe trygge og hjemlige rammer for beboerne, ligesom både ledelsen og medarbejderne varetager deres opgaver på en dedikeret og samvittighedsfuld måde.

Beboerne virkede glade for at bo på Elisibannuaq og lod til at have gode relationer til medarbejderne, og både medarbejderne og de pårørende talte varmt om institutionen.

Ombudsmanden omtaler i rapporten også forhold, der gav anledning til bemærkninger.

Ombudsmanden fandt det kritisabelt, at Elisibannuaq i tre tilfælde ikke havde indberettet magtanvendelse overfor beboere. Ombudsmanden noterede sig, at Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold i samarbejde med Elisibannuaq ville iværksætte yderligere oplæring af ledelsen og medarbejderne i magtanvendelsesloven, herunder i udfyldelse af skemaer til indberetning af magtanvendelse.

I udkastet til inspektionsrapporten fremgik det, at ombudsmanden forud for inspektionen havde modtaget institutionens "bestemmelser og regler for Najugaqarfik Elisibannguaq og afdelinger", som var udarbejdet af institutionens ledelse. Det fremgik bl.a. af Elisibannguaqs "facebookpolitik", at medarbejderne ikke under nogen omstændigheder måtte skrive noget om institutionen på Facebook, og at brud på dette ville blive behandlet som brud på den pågældende medarbejders tavshedspligt.

Ombudsmanden skrev i rapportudkastet, at det nævnte forhold var udskilt til en særskilt sag, hvor ombudsmanden ville indhente en udtalelse fra Elisibannguaq og departementet.

I sine bemærkninger til rapportudkastet skrev Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold imidlertid bl.a., at Elisibannguaq havde taget ombudsmandens bemærkninger til efterretning, og at Elisibannguaq havde afskaffet "facebookpolitikken". Ombudsmanden noterede sig det oplyste og foretog i den anledning ikke yderligere i relation til medarbejdernes ytringsfrihed.

Ombudsmanden valgte at udskille et yderligere forhold om Elisibannguaqs brug af kombinationslåse på en af afdelingerne til en særskilt sag. Forholdet er nærmere omtalt i beretningens pkt. 4.8.

Et inspektionshold fra ombudsmanden besøgte Sisimiut og Itilleq i juni.

Medarbejdere fra ombudsmanden gennemførte i september undervisning i forvaltningsret for ansatte ved Avannaata Kommunia.

BESØG OG REJSER

Af ombudsmand Vera Leth

Kommunebesøg i Upernavik

Den 14., 17. og 18. februar 2020 gennemførte to af mine medarbejdere et tilsynsbesøg ved Avannaata Kommunias lokalforvaltning i Upernavik.

Undervisning i Upernavik

Den 19. februar 2020 gennemførte to af mine medarbejdere undervisning i forvaltningsret for medarbejdere ved Avannaata Kommunias lokalforvaltning i Upernavik.

Informationskampagne i Upernavik

Den 19. februar 2020 havde borgerne i Upernavik mulighed for at tale med to af mine medarbejdere.

Møde med handicaptalsmanden

Den 25. februar 2020 havde jeg et møde med handicaptalsmanden, hvor vi drøftede kompetenceafgrænsninger og sager af fælles interesse, herunder de overordnede principper for indhentelse af dokumentation ved myndighederne.

Undervisning af studerende på Ilisimatusarfik

Den 27. februar 2020 underviste en af mine medarbejdere et hold studerende på socialrådgiveruddannelsen på Ilisimatusarfik i ombudsmandens funktioner og opgaver.

Informationskampagne i Ilulissat

Den 2. marts 2020 havde borgerne i Ilulissat mulighed for at tale med tre af mine medarbejdere.

Informationskampagne i Qeqertarsuaq

Den 3. marts 2020 havde borgerne i Qeqertarsuaq mulighed for at tale med tre af mine medarbejdere.

Inspektion af Alderdomshjemmet i Qeqertarsuaq

Den 4. og 5. marts 2020 gennemførte tre af mine medarbejdere en varslet inspektion af Alderdomshjemmet i Qeqertarsuaq.

Informationskampagne i Aasiaat

Den 6. marts 2020 havde borgerne i Aasiaat mulighed for at tale med tre af mine medarbejdere.

Inspektion af Gertrud Rask Minde i Sisimiut

Den 10., 11. og 12. juni 2020 gennemførte tre af mine medarbejdere en varslet inspektion af døgninstitutionen, Gertrud Rask Minde, i Sisimiut med tilhørende enkeltmandsprojekt i Itilleq.

Møde med landslægen

Den 11. juni 2020 havde jeg et møde med landslægen, hvor vi drøftede kompetenceafgrænsninger og sager af fælles interesse, herunder tilsyn og inspektioner.

Møde om juridisk bacheloruddannelse på Ilisimatusarfik

Den 17. juni 2020 deltog min retschef i et møde om den juridiske bacheloruddannelse på Ilisimatusarfik.

Inspektion af alderdomshjemmet i Nuuk

Den 12. og 13. august 2020 gennemførte jeg en varslet inspektion af alderdomshjemmet i Nuuk.

Undervisning i Ilulissat

Den 23. og 24. september 2020 gennemførte to af mine medarbejdere undervisning i forvaltningsret for chefer og medarbejdere i Avannaata Kommunia.

Møde med Lovudvalget i Inatsisartut

Den 23. oktober 2020 havde jeg et møde med Lovudvalget i Inatsisartut, hvor jeg havde lejlighed til at orientere udvalget om de emner, som jeg havde omtalt i min beretning for 2019 og drøfte nogle aktuelle problemstillinger og udfordringer på det forvaltningsretlige område.

PERSONALE

Af ombudsmand Vera Leth

Jeg ansatte Benjamin Kelstrup Turner pr. 1. marts 2020 som fuldmægtig i en nyoprettet stilling. Benjamin Kelstrup Turner er juridisk kandidat fra Københavns Universitet.

Franz Amdi Hansen fratrådte sin stilling som chefkonsulent ved udgangen af maj måned 2020.

Jeg ansatte i stedet Camilla Leidesdorff Laudrup pr. 15. juni 2020 som fuldmægtig. Camilla Leidesdorff Laudrup er juridisk kandidat fra Københavns Universitet.

Lea Danyan Zhengs barselsvikariat udløb ved udgangen af maj måned 2020.

Benjamin Kelstrup Turner fratrådte sin stilling som fuldmægtig ved udgangen af november måned 2020.

Embedet havde ved årets udgang følgende medarbejdere:

Retschef Kim Blokbo

Cheftolk Jørgen Hansen

Specialkonsulent Henrik Bach

Fuldmægtig Maliina L. Lyberth

Fuldmægtig Kamilla Krogh Jensen

Fuldmægtig Anja Rindom Bøndergaard

Fuldmægtig Camilla Leidesdorff Laudrup

Tolk Ole Heinrich

Sekretær Alice Møller

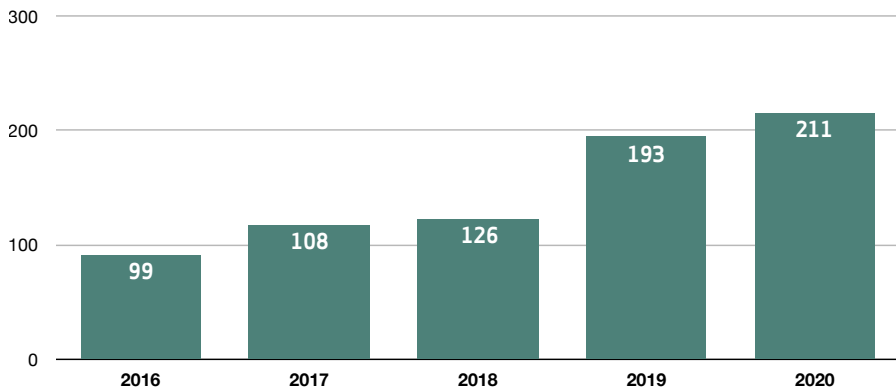
Dette kapitel indeholder hovedtallene for ombudsmandens sagsbehandling i 2020. Til sammenligning fremgår tal fra de fire forudgående år.

NYE SAGER I 2020

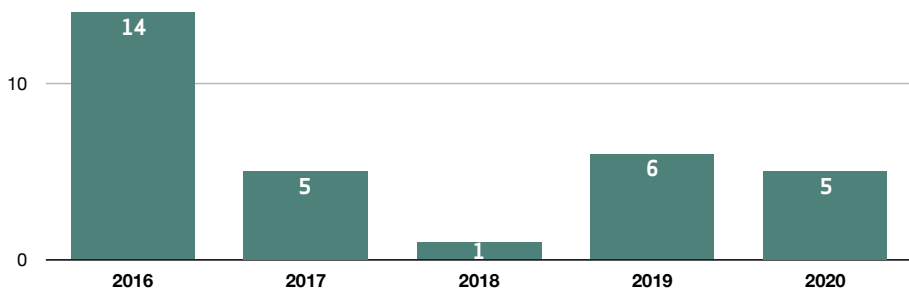
Oprettede klagesager	211
Oprettede egen drift-sager	5
Total	216

Gennemførte inspektioner	3
Vejledninger	290

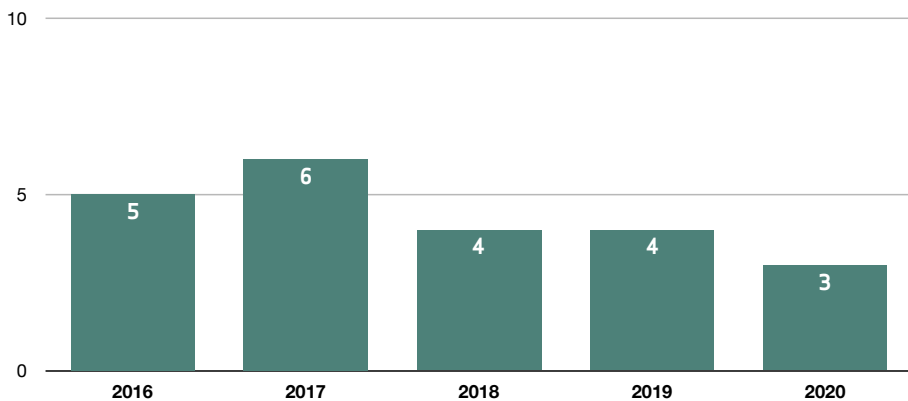
Oprettede klagesager

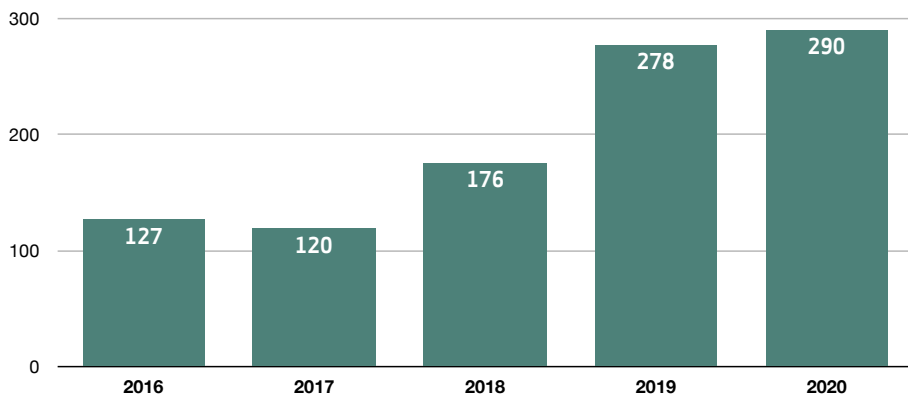
Oprettede egen drift-sager

Gennemførte inspektioner

Vejledninger

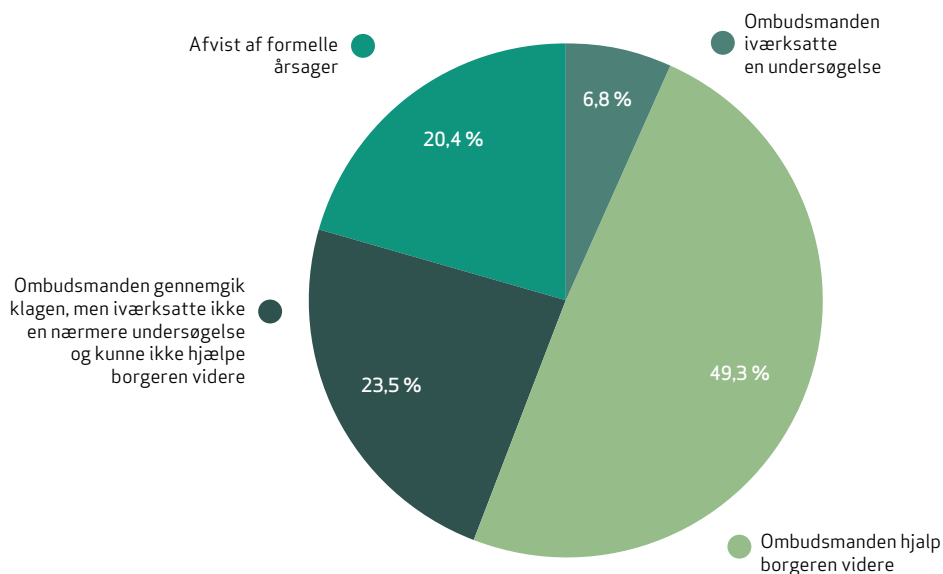

AFSLUTTEDE SAGER I 2020

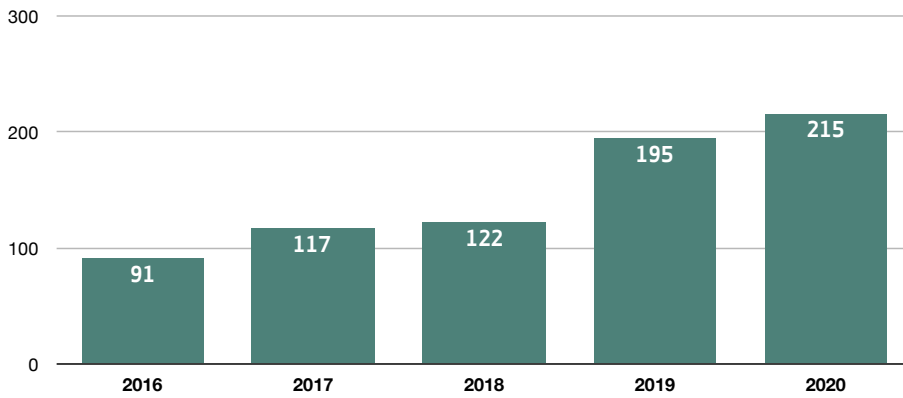
De følgende opgørelser er baseret på de sager, som blev afsluttet i 2020. Opgørelserne vedrører således afsluttede sager, som kan være modtaget i både 2020 og i de forudgående beretningsår.

Sådan endte sagerne:

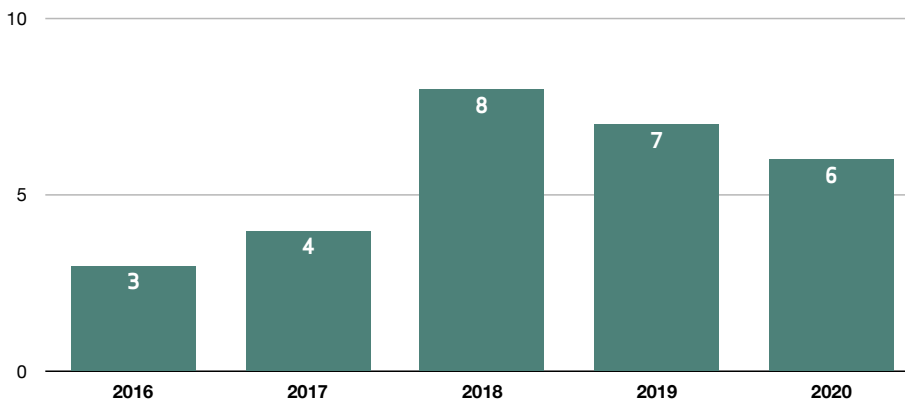
Ombudsmanden iværksatte en undersøgelse	
Kritik, henstillinger mv.	5
Ikke kritik, henstillinger mv., herunder pga. myndighedens genoptagelse	10
Ombudsmanden hjalp borgeren videre	109
Ombudsmanden gennemgik klagen, men iværksatte ikke en nærmere undersøgelse og kunne ikke hjælpe borgeren videre	52
Afvist af formelle årsager	
Klagen var indgivet for sent	7
Andre klagemuligheder var ikke udnyttet, og ombudsmanden kunne ikke hjælpe borgeren videre	8
Klagen angik Inatsisartut, domstolene, rigsmyndigheder eller andre, som ikke er omfattet af ombudsmandens kompetence	18
Klagen blev tilbagekaldt eller klager reagerede ikke på ombudsmandens henvendelser	11
Ombudsmanden erklærede sig inhabil	1
Anonyme klager	0
Afsluttede sager i alt	221
Heraf egen drift-sager	6

Afsluttede klagesager

Afsluttede egen drift-sager

Hvad dækker betegnelserne over?

Ombudsmanden iværksatte en undersøgelse

Denne kategori omfatter sager, hvor ombudsmanden har foretaget undersøgelser og f.eks. indhentet akter og/eller en udtalelse fra den myndighed, som klagen vedrører.

Ombudsmanden hjalp borgeren videre

Denne kategori omfatter sager, som ombudsmanden har behandlet på en anden måde end ved at iværksætte en undersøgelse. Det er f.eks. sager, som ombudsmanden finder rigtigst i første omgang at oversende til den relevante myndighed til videre behandling. Det omfatter eksempelvis sager, der ikke er færdigbehandlet af myndigheden og sager, hvor myndigheden ikke har haft lejlighed til at forholde sig til (alle) klagerens argumenter. Kategorien omfatter også sager med rekursadgang, og hvor ombudsmanden oversender sagen til rekursmyndigheden.

Ombudsmanden gennemgik klagen, men iværksatte ikke en nærmere undersøgelse og kunne ikke hjælpe borgeren videre

Denne kategori omfatter sager, som ikke giver anledning til at iværksætte en undersøgelse eller behandle på anden måde. Det er f.eks. sager, hvori det er klart, at der indgår en bevisvurdering, sager vedrørende forvaltningens rent privatretlige virksomhed, bagatelsager, sager med et politisk formål eller sager, hvor det allerede ud fra klagen kan konstateres, at der ikke er udsigt til kritik eller til at kunne hjælpe borgeren til en bedre retsstilling.

Nedenstående opgørelse viser, hvem der blev klaget over, og hvordan sagerne endte hos ombudsmanden

Hvem blev der klaget over ¹	Undersøgelser		Ombudsmanden hjalp borgeren videre	Ombudsmanden gennemgik klagen, men iværksatte ikke en nærmere undersøgelse og kunne ikke hjælpe borgeren videre	Afvist af formelle årsager
	Kritik mv.	Ikke kritik mv.			
En eller flere kommuner ²	4	5	61	21	12
Formandens Departement		1		1	
Departementet for Finanser		2	2	3	
Departementet for Boliger og Infrastruktur			1	1	
Departementet for Råstoffer og Erhverv			1	1	
Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug		1	5	2	1
Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet	1	1			
Departementet for Sundhed			1	2	1
Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke			1	2	
Departementet for Forskning og Miljø			2	1	
Andre myndigheder mv., der er omfattet af ombudsmandens kompetence			3	3	4
Boligklagenævnet				1	
Det Sociale Ankenævnet			4	3	1

¹ Tabellerne med hvem der blev klaget over er inddelt efter de departementer, der eksisterede ved årets udgang. Afsluttede sager vedrørende myndigheder, der er flyttet til et andet ressortområde eller nedlagt, er placeret under det departement, hvor kompetencen lå ved årets udgang.

² Der er foretaget en samlet optælling af alle sager vedrørende de forskellige kommuner. Dette skyldes hensynet til klagers mulighed for at forblive anonym.

Grønlands Fiskeri Licens Kontrol					1
Ilisimatusarfik			1		
INI A/S				4	7
Kollegieadministrationens Fælleskontor				1	
Landslægeembedet				1	
Skatterådet				2	
Skattestyrelsen			6	2	2
Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold			6	1	
Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse			1		
Økonomi og Personalestyrelsen			5		1
Sundhedsvæsenet, herunder grønlandske hospitaler mv.			8	1	2
Uklart, hvilken myndighed der blev klaget over					2
Myndigheder mv., der ikke er omfattet af ombudsmandens kompetence			1		11

HVAD HANDLEDE SAGERNE OM?

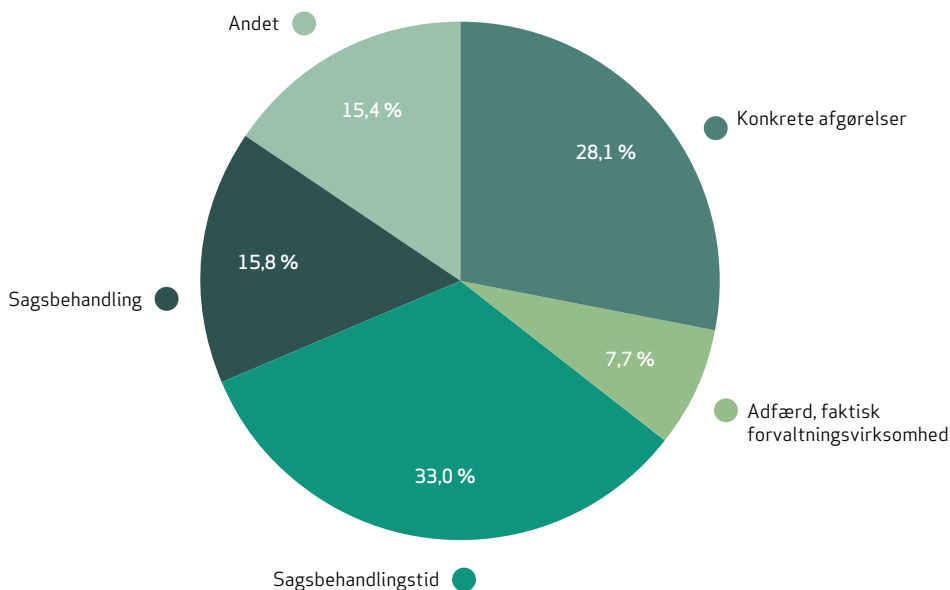
Nedenstående opgørelse viser sagernes fordeling på, hvem der blev klaget over, og hvad sagerne handlede om.

Hvem blev der klaget over	Konkrete afgørelser	Adfærd, faktisk forvaltningsvirksomhed	Sagsbehandlingstid	Sagsbehandling	Andet
Avannaata Kommunia	5		9	5	
Kommune Kujalleq	5	1	9	2	
Kommuneqarfik Sermersooq	9	4	12		4
Kommune Qeqertalik		1	10	8	
Qeqqata Kommunia	4		4	8	3
Formandens Departement	1			1	
Departementet for Finanser	4		2	1	
Departementet for Boliger og Infrastruktur				1	1
Departementet for Råstoffer og Erhverv				2	
Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug	5		4		
Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet	1				1
Departementet for Sundhed	2		1		
Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke	2			1	
Departementet for Forskning og Miljø	1		1	1	
Andre myndigheder mv., der er omfattet af ombudsmandens kompetence	3		1	2	4
Boligklagenævnet			1		
Det Sociale Ankenævn	3		5		
Grønlands Fiskeri Licens Kontrol	1				
Ilisimatusarfik	1				
INI A/S		2		1	8

Kollegieadministrationens Fælleskontor	1				
Landslægeembedet			1		
Skatterådet	2				
Skattestyrelsen	5		4	1	
Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold	1	2	2	1	1
Styrelsen for Sundhed og Forebyggelse	1				
Økonomi og Personalestyrelsen	2	1	3		
Sundhedsvæsenet, herunder grønlandske hospitaler mv.		5	2		4
Uklart, hvilken myndighed der blev klaget over			1		1
Myndigheder mv., der ikke er omfattet af ombudsmandens kompetence	3	1	1		7

I ALT:

Konkrete afgørelser	62
Adfærd, faktisk forvaltningsvirksomhed	17
Sagsbehandlingstid	73
Sagsbehandling	35
Andet	34

Fejl eller forsømmelser af større betydning

Hvis ombudsmandens undersøgelse af en sag viser, at der i den offentlige forvaltning må antages at være begået fejl eller forsømmelser af større betydning, skal ombudsmanden give meddelelse om sagen til Lovudvalget i Inatsisartut og samtidig enten til Naalakkersuisut eller kommunalbestyrelsen.

Det fremgår af § 23 i ombudsmandsloven.

I 2020 afgav ombudsmanden 1 meddelelse efter § 23 i ombudsmandsloven.

Sætteombudsmandssager

I 2020 erklærede ombudsmanden sig inhabil i 1 sag, som derfor af Lovudvalget i Inatsisartut blev oversendt til behandling hos sætteombudsmanden, som i beretningsåret 2020 var Folketingets Ombudsmand.

Sætteombudsmanden afsluttede i 2020 i alt 2 sager.